

PEDAGOGICKO
PSYCHOLOGICKÁ
DIAGNOSTIKA

Prof.PhDr.Rudolf Kohoutek,CSc.

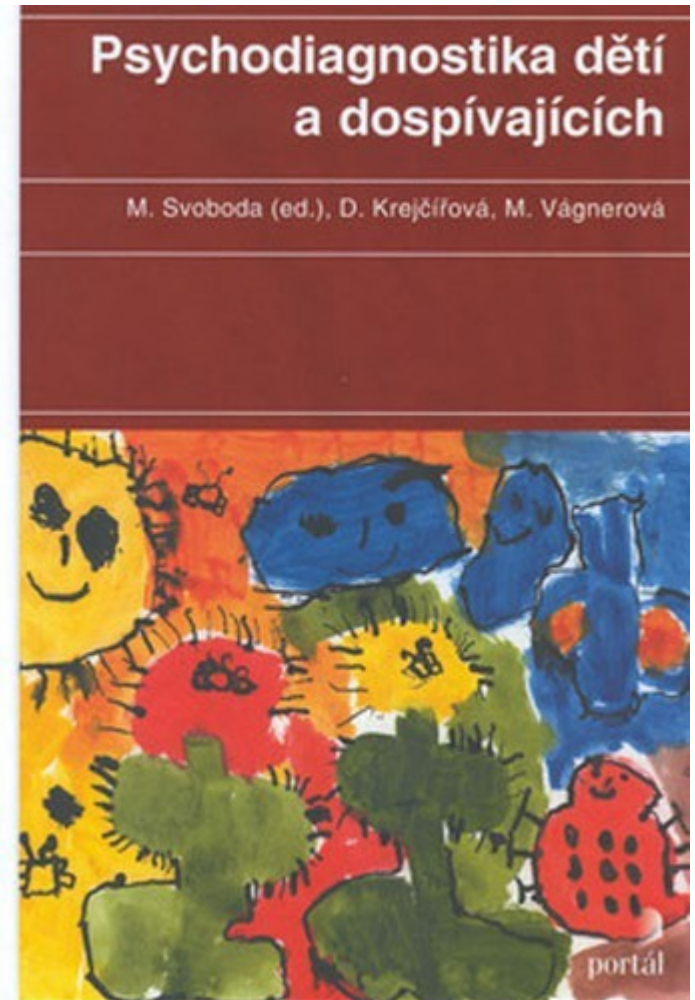
Doporučená literatura

- KOHOUTEK, R. Úvod do psychologie. *Metody poznávání osobnosti a duševního zdraví žáka*. Brno: MU, 2006 .
- KOHOUTEK, R. *Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy*. Brno. MU, 2007.
- SVOBODA, M. (ed.), D.Krejčířová, M.Vágnerová. *Psychodiagnostika dětí a mladistvých*. Praha: Portál, 2001.
- *MOODLINKA.ped.muni*.
- *ABZ.cz. slovník cizích slov*

Mojmír Svoboda

- Psychodiagnostik.
- Psychopatolog.
- Vysokoškolský učitel.

- Filozofická fakulta
Masarykovy univerzity
v Brně

Tematické okruhy a 1/4

- Metodologie v psychologii a pedagogice.
- Požadavky na metody poznávání.
- Empirické metody.
- Teoretické metody.
- Geneticko-komparativní metody.
- Výzkum deskriptivní, relační a kauzální.
- Malý experiment.
- Klinický (kasuistický) a psychometrický, resp. edukometrický přístup.
- Kvalitativní výzkum.
- Kvantitativní výzkum.

Tematické okruhy 2/4

- Vývoj psychiky a osobnosti přiměřený věku.
- Vývoj psychiky a osobnosti nepřiměřený věku.
- Zralost pro mateřskou školu.
- Způsobilost pro základní školu.
- Zralost a připravenost pro volbu povolání a studia.
- Souvislosti pedagogicko-psychologické diagnostiky a vývojově psychologické diagnostiky.
- Pedagogicko psychologická diagnostika v e výchovném poradenství.

Tematické okruhy 3/4

- **Diagnostika:**
- osobnosti současného žáka;
- osobnosti učitele
- edukace;
- didaktických deficitů (didaktické testy);
- stylů a strategií učení;
- stylů vyučování;
- rodiny
 - -klasická,
 - -s jedním rodičem,
 - -doplněná,
 - -vytvořená osvojením.
- výchovy v rodině;
- edukativní insuficience.

Tematické okruhy 4/4

- Dificility (závady chování a prožívání).
- Poruchy chování.
- Mentální retardace.
- Demence.
- Neurotické poruchy.
- Poruchy osobnosti.
- Psychotické poruchy.
- Charakteropatie.
- Prognóza a její druhy.
- Normální, zdravá a zralá osobnost.

VĚDA A JEJÍ CÍLE

- 1. **Deskripce** (popis) a klasifikace (utřídění) porozumění zkoumaných jevů a objevů.
- 2. **Explikace** (vysvětlení) výskytu jevu.
- 3. **Predikce** (předpověď) dalšího vývoje jevu.
- 4. **Ovlivnění** a měnění jevu.

Vědecko-výzkumný objev

- Výsledek vědecko-výzkumné práce, který přináší nová :
- **fakta** (zásadní povahy, diagnostická);
- **zákonitosti**, principy a zákony;
- **teorie** či dokonce paradigmata;
- **metody poznávání** skutečnosti ;
- **návrhy (doporučení)** na *měnění* reality.

Grantové agentury

- **Grantová agentura ČR.**
- Zaměřená na aplikovaný a technologický výzkum.
- Uděluje granty po posouzení nezávislými **třemi** odborníky, včetně jednoho ze zahraničí.
- Často je žádáno spolufinancování soukromým subjektem (např. nějakým podnikem).

Hodnocení výsledků grantů

- Určuje vládní *Rada pro výzkum a vývoj*.
- V ČR se používá bodování výsledků a řazení do písmen podle abecedy (A,B atd.).
- Mechanické bodování výsledků však zohledňuje zejména **kvantitu** výsledků, ne jejich **kvalitu**.

Projekt MedVěd

- Zkrácený název pro projekt **medializace** a **popularizace** vědy.
- Zejména věd přírodních a technických.
- Je třeba diferencovat mezi vědci, odborníky, popularizátory vědy a publicisty.
- Citace novinářů, publicistů a popularizátorů v odborných a vědeckých i studentských závěrečných pracích je velmi diskutabilní a riskantní.

Reforma systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR

- Schválena vládou ČR dne 26. března 2008. Do té doby bylo poskytovatelů (institucí), které rozdělovaly ze státního rozpočtu dotace na výzkum, vývoj a inovace celkem 22. Nyní jich bylo 11. Původní návrh byl dokonce 7, ale od těchto návrhů musil tehdejší premiér Mirek **Topolánek** přece jen ustoupit. (Václav Pačes v LN, č.17, 21.4.2008).

Základní preferovaná témata evropské vědy (2007 – 2013)

- 1. Zdraví.
- 2. Zemědělství, potraviny a biotechnologie.
- 3. Informační a komunikační technologie.
- 4. Nanovědy.
- 5. Energetika.
- 6. Životní prostředí.
- 7. Doprava včetně letecké.
- 8. Sociálně ekonomické a humanitní vědy.
- 9. Bezpečnostní výzkum.
- 10. Kosmický výzkum.

TEORIE

- **Teorie** je myšlenkový soubor (soustava, systém) vzájemně souvisejících pojmů, definic, výroků, který představuje systematický pohled na jevy tím, že specifikuje vztahy mezi proměnnými s cílem vysvětlit a predikovat (předpovědět) tyto jevy.
(Podle psychologa Freda N. Kerlingera)
- Jde o vědecky prokázanou hypotézu nebo soubor hypotéz.
- Teorie se někdy tvoří jen na základě vědecké spekulace.

PARADIGMA V PEDAGOGICE A PSYCHOLOGII

- *Paradigma* je tvořeno obecně uznávanými vědeckými výsledky, které v dané chvíli představují pro společenství odborníků model problému a model jejich řešení.
(KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. Praha, 1997)
- Psychologie je tč. polyparadigmatická věda.

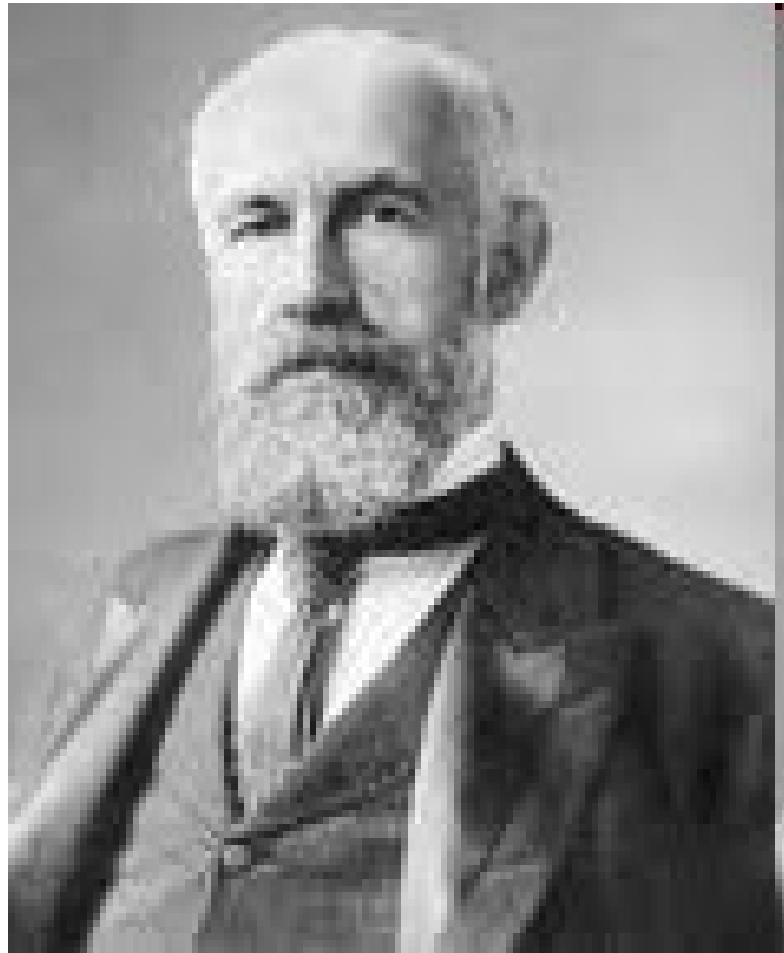
Typy paradigmat v psychologii

- **Funkcionalismus** (americký psycholog William James /1842-1910/). Zkoumání osobní podstaty člověka.
- **Strukturalismus** (britský psycholog Eduard Bradford Titchener /1867-1927/). Analýza, rozbor částí psychiky.
- **Psychoanalýza.**
- **Gestaltismus** (celostní a tvarová psychologie).
- **Behaviorismus.**
- **Humanistická psychologie.**
- **Kognitivistická psychologie.**
- **Postmoderní psychologie.**

William James (1842-1910)

Edward Bradford **TITCHENER** (1867-1927)

Metody organizace poznatků

- 1. Hledat spojení poznatků, hypotéz a teorií s jejich příp. kreatory, autory, příp. školami, systémy v dané vědě.
- 2. Navazovat na znalosti a teorie ostatních humanitních (společenskovědních) a přírodovědných disciplin.
- 3. Od popisu jevů přecházet k explikaci (jejich vysvětlení), interpretaci a metodám, od dílčích poznatků k teoriím.
- 4. Od teorií přecházet k možnostem aplikace.
- 5. Zobecňovat, příp. stanovovat aporie (neřešitelnosti).
- 6. Identifikovat a doporučit k řešení otevřené problémy.

DIAGNOSTIKA

- **Diagnostika** se zabývá teoretickými, metodologickými i praktickými problémy diagnostikování tj. rozpoznávání. Termín je převzat z medicíny. Nejde však jen o zdravotnickou záležitost.
- Podstatou diagnostiky je zjištění a popis stavu, problému, jevu, symptomu nebo syndromu a někdy také příčin, které tento stav, symptom či syndrom způsobily.
- Pedagogicko – psychologická diagnostika slouží potřebám edukace, tj. výchovy a vzdělávání a výchovnému poradenství.
- Na základě diagnózy se plánuje a realizuje náprava závad a poruch chování a vyslovuje se prognóza dalšího vývoje a školského, pracovního a životního uplatnění jedince.

Druhy diagnostiky

- **Deskriptivní** (symptomatologická a syndromologická, deklarativní, popisná).
- **Relační** (vztahová, korelační).
- **Kauzální** (etiologická).
- **Diferenciální.**
- **Prognostická.**
- **Klinická.**
- **Psychometrická (edukometrická).**

Deskriptivní pedagogicko psychologická diagnostika

- Zabývá se rozpoznáním psychického, osobnostního, výkonového a motivačního potenciálu žáků a učitelů (subjektu možného).
- Identifikuje silné i slabé stránky individua.
- Zjišťuje obtíže spojené se studiem, s duševním zdravím a rodinnou situací. U starších žáků a studentů též partnerské problémy.

Autodiagnostika

- Autodiagnostika se zabývá otázkami diagnostikování sebe sama.
- Vědomě se např. učitel diagnostikuje zejména v situacích, kdy se něco nedaří, např. výsledky žáků neodpovídají učitelovým představám, třída je čím dál více neukázněná, učitel se necítí ve třídě dobře atd. V těchto situacích provádí učitel autodiagnostiku (často spojenou s diagnostikou žáků) s cílem zlepšit tento stav.
- Učitel se může nad svou prací zamýšlet, může si např. psát pedagogický deník, nebo si zapisovat události, pocity do portfolia, může si také vyplnit dotazníky zaměřené např. na vyučovací styl, může se natočit na video a potom analyzovat záznam atd.
- Je možno si také aplikovat nějaký test na burn-out (hrozba „vyhoření“), např. MBI - *Maslach Burnout Inventory* .

Christina Maslach

Prognóza dalšího vývoje a její druhy

- *Prognosis:*
- *bona* (dobrá);
- *dubia* (pochybná);
- *incerta* (nejistá);
- *infausta* (nepříznivá);
- *mala* (špatná);
- *pessima* (velmi špatná);
- *letalis* (nejhorší).

OBORY DIAGNOSTIKY a prognostiky

- METODOLOGIE.
- METODIKA.
- METODA.
- KONKRÉTNÍ TEST („nástroj“).

METODOLOGIE

- Komplexní filosofický, vědecký, obecný , gnoseologický, noetický (poznávací) a holistický (ucelený) **system teoretických principů a návodů** na získávání poznatků z odborné, vědecké, vědecko výzkumné a experimentální činnosti.
- Např. *principium sive lex rationis sufficientis*, tj. princip (zákon či zásada) dostatečného důvodu (tj. pravdivosti).

METODIKA

- Návrh systematického a konkrétního provádění činností spojených s určitou etapou řešení odborných, vědeckých a vědecko výzkumných i experimentálních problémů.
- Určuje čas , místo a způsob realizace a její etapy (pilotáž /předvýzkum/, vlastní výzkum).
- Je konkrétnější než metodologie a vede i k výběru probandů a vhodné metody sběru a šetření dat.

METODA

- Představuje zcela ***konkrétní cestu***, způsob, nástroj, pomůcku k řešení ***dílčího*** odborného, vědeckého, vědeckého výzkumného či experimentálního problému.
- Metody jsou specifické dle jednotlivých věd - **teoretické** (např. analýza, syntéza) a **empirické** (např. výkonové). Odpovídají na otázku „jak“.
- V psychologii je tradiční dělení metod na **psychometrické** (testové) a **klinické** (např. rozhovorem).

Konkrétní „nástroj“

- Konkrétní *pomůcka* k řešení odborného, diagnostického vědeckého nebo vědecko výzkumného či experimentálního problému.
- Jde o konkrétní realizaci zvolené metody, pracuje podle dané metodiky a v souladu s rámcem dané metodologie.
- Jde vlastně o funkční model možného chování a prožívání i vztahů ZO (zkoumané osoby).
- Příkladem mohou být Ravenovy progresivní matrice, resp. strukturovaný rozhovor.
- Praetest (před léčbou) a posttest (po léčbě).

Druhy testových (psychometrických a edukometrických) metod

Výkonnostní (např. testy inteligence, ale i speciálních schopností a dovedností a vědomostí (didaktické testy), B.-S./Binet – Simon) Gd. (Goodenoughová), WISC (Wechsler), T.M. (Terman – Merillová), Ra (Raven)).

- **Osobnostní** (zjišťují např. hodnoty, zájmy, postoje, temperament, charakter, osobnost vcelku) 16 PF Cattell, EOD (H.J. Eysenck), Leary, SCL, katalogové testy.
- Obojí mohou být verbální (ústní i písemné) nebo nonverbální (grafické i manipulační).

R. Likertovy posuzovací škály

- Škály na měření postojů a názorů lidí Jsou předložena tvrzení či výroky, které zkoumaná osoba označí výběrem z několikastupňové (např. pětibodové) míry souhlasu nebo nesouhlasu.
- Např. *Naše škola má vynikající učitele*
- (1) silně souhlasím- (2)slabě souhlasím- (3)nevím- (4)slabě nesouhlasím - (5)silně nesouhlasím.

Škálování

- Rensis **Likert** (1903-1981).
- Americký psycholog.
- Měření postojů.
- Posuzovací škály.

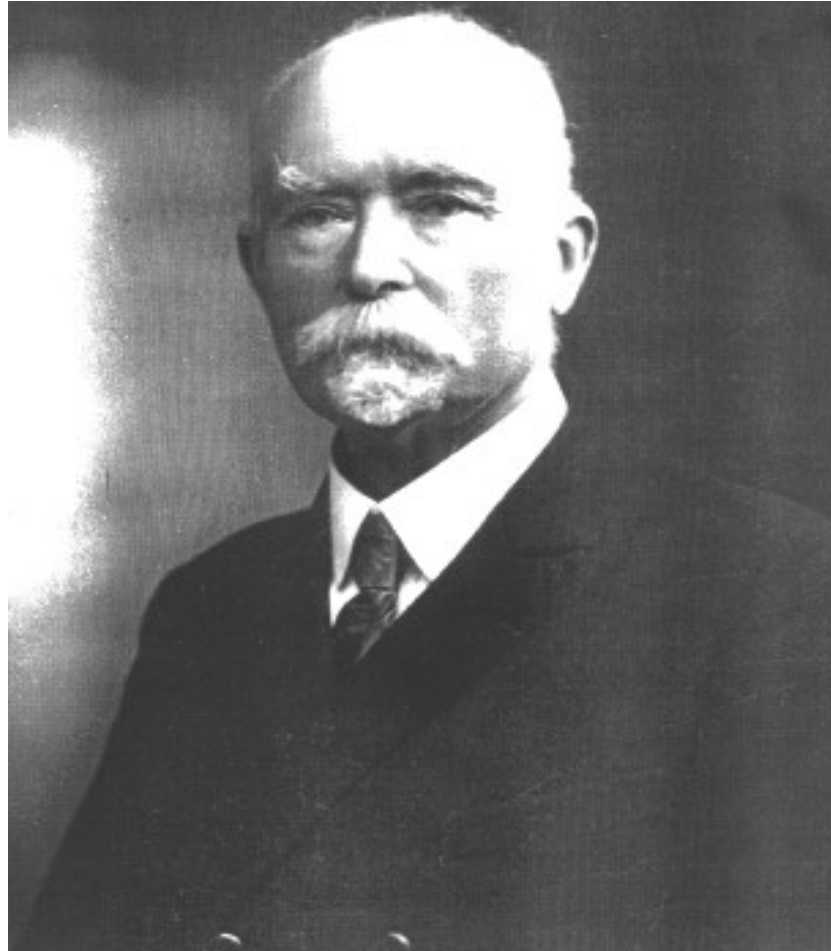

Bourdonův test

- **Bourdonův test testuje dlouhodobou koncentrovanou pozornost.**
- **Test měří osobní tempo a jeho kolísání při dlouhodobém zpracování jednoduché informace současně s frekvencí a vývojem chybných řešení.**
- **Principem je třídění informací na významné (vybírané) a nevýznamné (nevybírané).**
- Tempo práce je ve standardním režimu sériově vnucené. To znamená, že zpracování informací v jedné sérii (řádku) informací je časově omezené. Po uplynutí nastaveného času se exponuje nová série podnětů. Test exponuje odolnost proti nástupu útlumu z monotónní činnosti.

Test je vhodný pro měření dlouhodobé úrovně koncentrace pozornosti a jejího kolísání ve všech pracovních činnostech, kde může ovlivnit její nedostatečnost kvalitu a celkovou spolehlivost výkonu. Tradičně se uplatňuje v náročných pracovních zařazeních včetně manažerských činností a dále operátorů, řidičů, střelců, strojuvůdců. U náročných vyšetření doporučujeme aplikaci v systémovém součinu s výsledky determinačního, dispozičního a křížového testu. Obecně patří mezi přístrojová měření faktorů odolnosti proti zátěži.

Bourdon Benjamin (1860-1943)

Bourdon Benjamin

- Benjamin Bourdon (1860-1943) byl francouzský psycholog a univerzitní profesor. Byl zakladatelem laboratoře psychologie a experimentální lingvistiky na univerzitě v Rennes (1896).
- Jeho dnes již klasická výkonová a zátěžová psychologická diagnostická metoda měření pozornosti (Bourdonův test) se stále v praktické psychologii efektivně využívá (např. při diagnostice ADD, ADHD, LMD).

Vzor výkonového testu (klasický Bourdon test)

The image shows a software interface for a Bourdon test. At the top left, the number '12' is displayed above a progress bar. Below the bar, the text 'Zbývá řádků: 30' (Rows remaining: 30) is shown. To the right of the progress bar are three small square icons. Further right is a graph with a grid and a small blue bar at the bottom left. The main area contains a 6x15 grid of 90 square stimuli, each with a different black shape on a white background. The 11th stimulus in the first row is highlighted in green. At the bottom, there are three buttons labeled 'Ano', 'Zpět', and 'Ne'.

Vzor výkonového Bourdonova testu

45 **18** **37**

54	73	82	53	12	58	69	61	19	63
26	72	48	85	27	17	81	96	21	52
38	75	43	57	23	28	18	25	46	59
84	71	95	37	65	62	16	93	56	91
45	39	83	51	15	35	79	32	97	34

John Ridley **Stroop** (1897-1973)

Stroopův test - instrukce

- .
- Pokuste se co nejrychleji jmenovat barvy následujících políček:
- _____

- Nyní se pokuste co nejrychleji jmenovat barvy následujících slov (bez ohledu na význam slov)
- Test ukazuje, že pokud jsou slova vytištěna odlišnou barvou, než je jejich význam, člověk má bezděčnou tendenci automaticky číst jejich význam a značně se tím zpomaluje jeho schopnost správně identifikovat barvy.
-

Stroopův test

Stroopův efekt

- Jak vlastně funguje lidský mozek při zpracování více úkolů? Základy výzkumu v této oblasti položil v roce 1935 americký psycholog John Ridley Stroop. V jednom ze svých pokusů zjistil, že testovaným osobám dělá problémy označit správně barvu písma, pokud je jím napsán název jiné barvy, například když slovo zelený je vytištěno červeně. Pokud chceme provést jednu činnost, která vyžaduje naši koncentraci (označení barvy), musíme potlačit jinou zautomatizovanou aktivitu (čtení). Mozek provádí automatické procesy podvědomě a nelze je jen tak snadno vypnout. Jakmile vidíme slovo, ihned si uvědomujeme jeho význam. Pokud je v rozporu s jinou informací, dochází k **interferenci**.

Multitasking (čti multitásking)

Multi = více tasking = úkol

- . Schopnost přeskakovat mezi úkoly závisí zčásti na druhu těchto úkolů. Pokud nejsou ve hře protichůdné informace, které by způsobily interferenci, pak lze snadno spojovat zautomatizované činnosti (například chůzi) s obtížnějším zadáním (třeba vedení rozhovoru). Rovněž je možné zkombinovat dva relativně složitější úkoly, pokud se navzájem příliš nepodobají. Klavírista může třeba hrát novou skladbu z partitury a přitom opakovat slyšený text rychlostí 150 slov za minutu. Informaci pro obě činnosti totiž dostává dvěma různými kanály, zrakem a sluchem, aktivuje přitom dvě různá mozková centra a požadované úkony vykonává pomocí různých svalových skupin.

Druhy klinických (kasuistických) i psychometrických metod

Pozorování.

Rozhovor.

Anamnéza.

Analýza spontánních výtvorů.

Kazuistika.

Sociogram.

Výkonové testy.

Osobnostní testy.

Projekční testy.

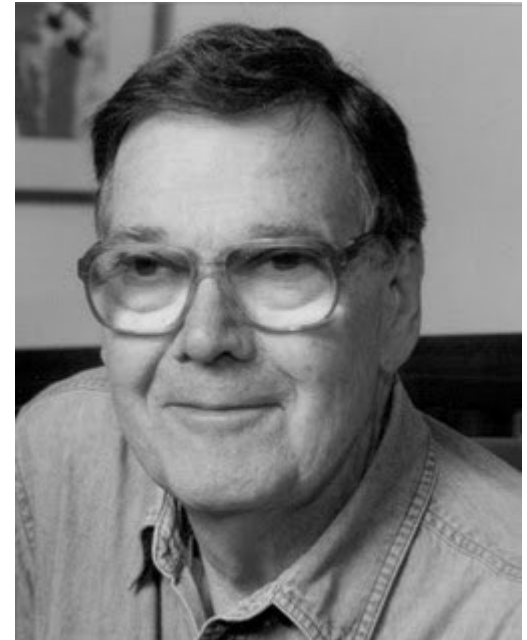
Florence Laura Goodenoughová (1886-1959)

- Americká psycholožka
- Autorka testu kresby člověka

John Holland

Autodiagnostika
profesního
zaměření

Diagnostika motivace (zájmů)

- Josef **Stavěl** (1901-1986) rozlišuje deset *zájmových směrů*:
 - 1. *poznávací,*
 - 2. *estetický,*
 - 3. *sociální,*
 - 4. *o přírodu,*
 - 5. *obchodní,*
 - 6. *technický,*
 - 7. *rukodělný,*
 - 8. *o hmotný materiál,*
 - 9. *výtvarný,*
 - 10. *sportovní.*

Josef **STAVĚL** (1901-1986)

Projekční metody

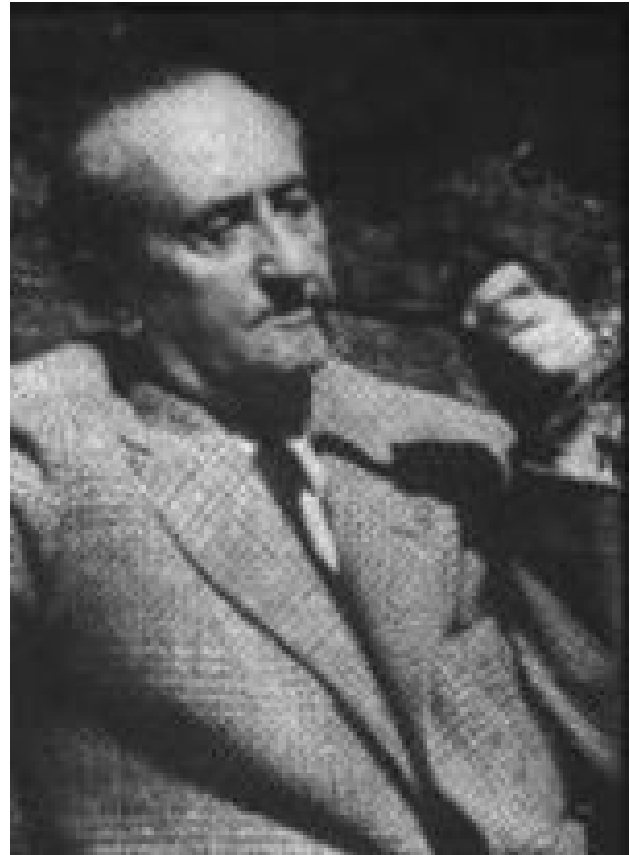
- Hermann **Rorschach** (1884-1922).
- Švýcarský lékař.
- Test inkoustových skvrn („psychologický rentgen“).

Projekční metody

- Leopold **Szondi**
(1893-1986).
- Maďarský lékař
a psychoanalytik.

Fotografie duševně
nemocných.

Sociogramy, psychodrama

Jacob Levy

Moreno

(1889-1974)

Americký

psychosociolog

rumunského

původu.

Structogramy a triogramy podle teorie trojjediného mozku Paul D. Mac Lean (1913-2007)

Struktogramy a triogramy podle trojjediného mozku

- Paul D. Mac Lean (1978) liší:
- -----mozkový kmen: „*ještěr (plazi) v nás*“, vývojově nejstarší část mozku, související s *pudy a afekty*;
- ----limbický systém (mezimozek): „*savci v nás*“, souvisí s funkcí *emocí a citů*;
- ----mozková kůra (neocortex): „*člověk v nás*“, souvisí s funkcí *intelektu*.
- .

Struktogramy a triogramy

- Zpravidla dominuje jedna část mozku, druhá největší část má korigující funkci a třetí část se prakticky neprojevuje.
- **Struktogram** znázorňuje „poměr sil“ tří mozků: v kruhu je každá oblast mozku reprezentována jednou kruhovou výsečí. Čím větší podíl kruhu výseče zaujímá, tím pronikavější vliv má tato část mozku na život jedince.
- Zaujímá-li největší plochu **zelená** výseč, pak dominuje kmenový mozek a dotyčný se vyznačuje vyzařováním sympatií, kontaktností a senzibilitou.
- Je-li pak největší **červená** výseč, potom má vedoucí roli mezimozek, což se projevuje výkonností, schopností podstupovat rizika, profilovat si vlastní osobnost a strhávat ostatní.
- **Modrá** výseč odráží velký mozek. Lidé s velkým podílem modré se vyznačují ostrou myslí, důrazem na kvalitu, intelektuální přesvědčovací silou, ale také určitou potřebou odstupu.

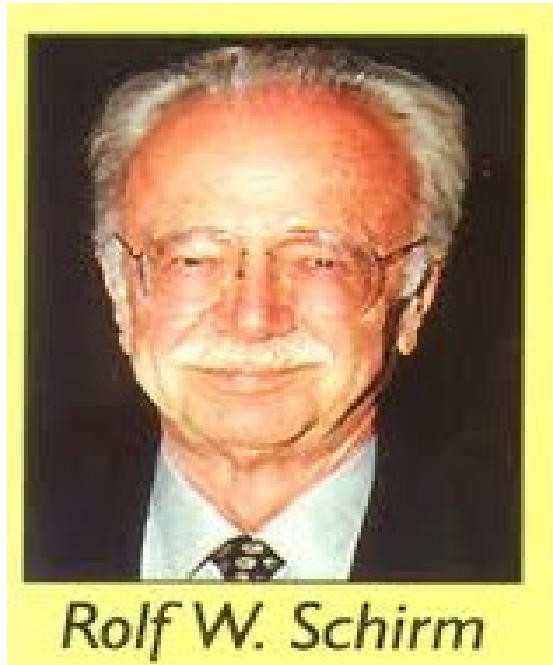
Struktogramy a triogramy

- Obraz kotouče struktogramu má značnou vypovídací schopnost a dospěje se k němu jednoduchou metodou souboru otázek a odpovědí.
- K tomu aby si člověk uvědomil, s jakými vlastnostmi musí žít a s jakými vlastnostmi u něho budou muset počítat ostatní, údajně stačí zodpovědět 39 otázek.
- Podle těch, kteří se s metodou struktogramu seznámili, je věrohodnost barevného kruhu vysoká zřejmě i proto, že jim přinesla potvrzení dosavadních dílčích odhadů vlastní osobnosti. Mimo jiné se zobrazení struktogramu dostává do povědomí mnohem lépe než čísla či grafy a zároveň je přístupné všem třem částem mozku.
- Termín **struktogram** se **používá** pro metodiku sebepoznání, **triogram** pro metodiku poznávání biostruktury trojjediného mozku druhých lidí.

Struktogramy a triogramy

- Metoda struktogramu a triogramu není samoučelná. Díky nim se člověk o sobě víc dozví, chápe lépe ostatní a může být mnohem úspěšnější ve své profesi a spokojenější v osobním životě.
- Struktogram a triogram mají zvláštní důležitost pro vedoucí pracovníky (napomáhají jednak poznat lépe sebe a tím si vytvořit osobitý styl, používat prostředky a metody, které se k nim přesně hodí, získat lepší přehled o vlastnostech svých spolupracovníků a naučit se je respektovat) a pro osoby, jež přicházejí do styku s klienty či se zákazníky (využití přispívá k osvojení techniky prodeje odpovídající jejich osobnosti, a schopnosti lépe působit na zákazníka). Správným rozpoznáním a zařazením osobnostních vlastností lze efektivně působit na rozhodovací procesy zákazníků.
- Pokud u spotřebitele dominuje **kmenový mozek** (největší je **zelená** výseč), působí na něj především podněty, které v něm evokují dojem tradice a spolehlivosti, pohody, klidu a lidského tepla.
- Je-li jednání spotřebitele řízeno hlavně **mezimozkem** (červená výseč), reaguje na impulsy, které vyjadřují dynamiku, výkonnost, autoritativnost a průbojnost.
- Osoby ovládané převážně **velkým mozkiem** (modrá výseč) lze upoutat tím, co slouží k zajištění budoucnosti a zprostředkovává individualitu, racionalitu a odbornost.
- (Švýcarský antropolog Rolf W. **Schirm**)

Švýcarský antropolog Rolf W. **Schirm** (zemřel 1997) a jeho kurzy

SCHEMA KASUISTIKY

(V. Smékal)

- 1. Základní údaje.
- 2. Anamnestické údaje:
 - a) Rodové dispozice.
 - b) Ontogenetický vývoj.
 - c) Scholarita.
 - d) Prostředí.
 - e) Socioekonomické podmínky.
 - f) Mezosobní vztahy a komunikace.
 - g) Závady a poruchy.
- 3. Chronologické záznamy .
- 4. Odborný nález
- 5. Katamnéza.
- 6. Závěrečné údaje.
- 7. Přílohy.
-

Zkoumání

- Transverzální.
- Semilongitudinální.
- Longitudinální.

Třídění zkoumaných symptomů a syndromů

- **Nahodilé** (tabuizované slovo).
- **Vedlejší** (zrcadlení, situační zdvořilost).
- **Centrální** (sebevědomí, vstřícnost).
- **Signifikantní** (egoismus, altruismus).

Molární a molekulární přístup k poznávání

- **Molární** přístup si bere za jednotky zkoumání větší celky chování a osobnosti (např. inteligenci).
- **Molekulární** přístup si bere za jednotky zkoumání menší výseky chování (např. pozorování, odpočívání).

Třídění empirických metod

- **Subjektivní** diagnostické metody
(*sebepozorování, rozhovor, dotazník*).
- **Objektivní** diagnostické metody
(*pozorování druhých, měření
psychofyzilogických funkcí, testy*).
- **Projekční** diagnostické metody
(*kresba lidské postavy, Rorschach*).

POZNÁVACÍ (SKRÍNINGOVÉ, KOGNITIVNÍ, DIA GNOSTICKÉ) METODY EMPIRICKÉ

- Pozorování a měření.
- Rozhovor a anamnéza.
- Dotazník.
- Posuzovací škála.
- Obsahová analýza dokumentů.
- Testy.
- Kasuistika.

Pozorování a měření

- Pozorování je pro odborníky a vědce objektivní metodou poznávání jevů.
- Pozorováním získáváme poznatky o daném jevu nebo procesu.
- Dvojí pozorování: introspekce, extraspekce.
- Na základě poznání jevové (formální) stránky usuzujeme o samotné podstatě.
- Pozorování má být provázeno měřením, aby bylo možno provádět nejen kvalitativní, ale i kvantitativní srovnávání.

POZOROVÁNÍ a měření Apgar skóre 1

Zjišťuje se okamžitě po narození dítěte:

- **Dýchání**: žádné (0), povrch. (1), pravid. (2)
- **Srd. akce**: žád. (0), pod 100 (1), nad 100 (2)
- **Sval. nap.**: chabé (0), sníž. (1), akt. pohyby (2)
- **Barva kůže**: bl. (0), modr. (1), růžová (2)
- **Nos- katetr**: žád. (0), sl. grim. (1), kýchání (2)

Vyhodnocení Apgar skóre 2

- **Normální novoroz.**: 8 -10 bodů
- **Nutná krátk.odb. péče**: 4 - 7 bodů
- **Nutná okamž. léčba**: 1 - 3 body
- **Dítě nežije**: 0 bodů

Virginia Apgar (1909 -1974)

- Apgar skóre

Pozorování verbální a nonverbální komunikace a proxemika

- Viz Psychologie práce a organizace PPT
102-161

ROZHOVOR

- Jde v podstatě o verbální komunikaci.
- Často se používá ke snímání anamnézy a katamnézy.
- Patří mezi subjektivní empirické metody.

Rozhovor a jeho druhy

- Poznávací (diagnostický, examinační).
- Anamnestický a katamnestický.
- Výzkumný (heuristický).
- Edukativní (motivační výchovná a vyučovací metoda).
- Reedukační, nápravný
(převýchovný, korektivní).
- Rekreační a relaxační
(beseda).

Poznávací rozhovor na stupně bolestivosti

- 0 - žádná bolest, žádné omezení;
- 1- bolest je snesitelná, nebrání aktivitám;
- 2- bolest působí dysfunkčnost (pomalé, omezené pohyby, kulhání);
- 3 –velmi omezená pohyblivost;
- 4 – vyčerpanost, uplakanost, nutnost užít léky, potíže s verbální komunikací;
- 5 – neschopnost mluvit, zvýšená potivost, velmi silná bolestivost, nutná hospitalizace.

Piktogram k rozhovoru

Edukativní rozhovor

- Např. úsilí o nácvik systémové kritické myšlenkové analýzy:
- *Co je to ?*
- *Jak se to odborně nazývá?*
- *Které má části?*
- *Která součást je nejdůležitější?*
- *Proč je důležitá?*
- *Je tvrzení XY o tomto jevu správné?*
- *Proč?*

Rekreační rozhovor

- Nácvik vyprávění o události, příběhu (má být barvité, dynamické, citově působivé):
 - *Co se stalo?*
 - *Kdo se zúčastnil?*
 - *Kdy se to stalo?*
 - *Kde se to stalo?*
 - *Jaké byly okolnosti?*
 - *Jaký byl průběh?*
 - *Jaké poučení z toho bylo vyvozeno?*

Rozhovor a jeho stadia

- Úvod.
- Rozvíjení.
- Rozuzlení.
- Závěr.

Diagnostika podle pulsu

- **Pulsus frekvenc** - zrychlený tep
- **Pulsus aequalis** - rovnoměrný tep
- **Pulsus inaequalis** – nepravidelný tep
- **Pulsus insensibilis** – nehmatný tep
- **Pulsus rarus** – zpomalený tep
- **Pulsus regularis** – pravidelný tep
- **Pulsus vibrans** – chvějící se tep
- atd.

Anamnéza

- Životopisná metoda zachycující vývoj („historii“) osobnosti od početí do současnosti.
- Používá se zejména ve zdravotnictví, psychologii a speciální i sociální pedagogice.
- Provádí se většinou ústní formou, ale není vyloučena ani forma písemná.
- Snímání anamnézy je doprovázeno pozorováním, jehož výsledky se též zaznamenávají.

Anamnéza a její části

- **Rodinná anamnéza**
- (kvůli zjištění suspektní heredity).
- **Osobní anamnéza** má dvě složky, a to
- -- *subjektivní* – kdy o sobě jedinec vypovídá sám;
- -- *objektivní* – kdy informace o zkoumaném jedinci získáváme i od jiných osob.

Hlavní anamnestická data

- Informace o nukleární rodině (otec, matka, sourozenci), psychosociální klima v rodině.
- Motorický vývoj.
- Emocionální vývoj
- Intelektuální vývoj.
- Volní vývoj.
- Eroticko-sexuální vývoj.
- Profesní vývoj.
- Hodnotový vývoj.
- Vývoj abnormálních (patologických jevů).

Anamnéza – eufunkční informace

1

- Dobrý zdravotní stav rodičů.
- Absence genetické zátěže (včetně tč. spících nežádoucích genů).
- Zdárný průběh těhotenství.
- Zdárný průběh porodu.
- Zdárný průběh novorozeneckého období.
- Zdárný průběh všech etap (stadií) vývoje až do současnosti.

Anamnéza – eufunkční informace

2

- Dobrá úroveň rodiny:
 - socioekonomická;*
 - psychosociální;*
 - kulturní;*
 - edukativní (rozum, city, vůle).*
- Dobrá úroveň scholary i mimoškolní stimulace.

Biologická determinace v anamnéze

- Moderní teorie dědičnosti uvádějí, že co není geneticky člověku dáno, třeba jen potencionálně, nedokáže „dodat“ dítěti ani dospělému žádná výchova, ani rodina, ani škola, ani sociální prostředí.
- Byly objeveny geny zodpovědné za nikotinismus, alkoholismus, deprese, radosti z dobrodružství, také poruchy řeči, za špičkové sportovní výkony apod.
- Geny významně zvyšují pravděpodobnost, že si jejich nositel vytvoří jisté vlastnosti.
- (HAMMER, DEAN, 1998, HARRISOVÁ Judith, R., 1998 aj).
- Vedle genetiky patří mezi biologické determinanty např. prodělané operace, úrazy, choroby a výživa.

Sociální determinace - diagnostika rodiny (Jiří Dunovský a Marie Vodičková)

- Funkční.
- Problémová.
- Dysfunkční.
- Afunkční.

Anamnéza – funkce rodiny

- Biologicko- reprodukční.
- Výchovně socializační a kulturní.
- Ekonomická (hospodářsko zaopatřovací) .
- **Další důležité funkce rodiny:**
- Citová podpora.
- Tvorba adekvátního životního stylu.

Prožití vývojových krizových etap

- Vstup do jeslí.
- Vstup do mateřské školy (úroveň zralosti a připravenosti pro mateřskou školu).
- Vstup do základní školy (úroveň zralosti a způsobilosti pro základní školu).
- Ukončení povinné školní docházky.
- Nástup na studia (úroveň zralosti a způsobilosti pro volbu školy).
- Nástup do zaměstnání.
- Odchod, odstěhování se z původní rodiny.
- Změna zaměstnání.
- Sňatek (partnerství).
- Narození dětí.
- Rozvod.
- Dosažení důchodového věku.
- Choroby, handicap, postižení, dysfunkce, afunkce.
- Odchod do důchodu.

Vývojové krize jsou předvídatelné, očekávané.

Sociální determinace v anamnéze

- Parentogenie (negativní působení rodičů na osobnost a zdraví).
- Pedagogenie (negativní působení učitelů na psychiku a zdraví).
- Managerogenie (negativní působení řídicích pracovníků).
- Iatrogenie (negativní působení lékařů).
- Sororigenie (negativní působení zdravotních sester).
- Egogenie (individuální, osobní negativní působení na sebe sama).

Nenajdeme-li primárně determinaci sociální, uvažujeme o determinaci biologické (např. genetické), jde-li o závady a poruchy psychiky a osobnosti.

DOTAZNÍK

1

Zásady tvorby dotazníku:

- 1. Otázky nesmí být dlouhé.
- 2. Nepoužívat formulace s dvojitým záporem.
- 3. Nevynechávat v nabídce odpovědí nevím.
- 4. Používat jednoduchá a srozumitelná slova.
- 5. Optimální počet otázek je 20.
- 6. Nepoužívat cizí slova.
- 7. Vyhýbat se sugestivním otázkám.

Míra návratnosti (odpovědí) (response rate) dotazníků

- Osob minimálně doporučeno
- 5- 20 80% 80% a více
- 21-30 75% 75% a více
- 31-50 66% 75% a více
- 51-100 60% 75% a více
- 100a více 50% 75% a více

Přístrojové metody šetření

- **Detektor lži (polygraf)**
- Měří fyzické reakce na psychosociální podněty:
- -- rychlost srdečního tepu
- -- rychlost dechu
- -- výšku krevního tlaku
- -- kožní odpor
- -- svalové chvění v hlase
- Pokládají se např. otázky na které ZO odpovídá ano-ne
- Za pozitivní reakci se považuje změna ve třech z pěti ukazatelů.
- Spolehlivost metody se uvádí v rozsahu 50-97 %.
- První detektor lži vznikl v USA 1915 - 1917 (William **Marston**: 1893-1947).
- **Marston** měl pseudonym Charles Moulton, byl to psycholog, vynálezce a spisovatel (např. komiks *Zázračná žena* s nadlidskou silou, létající a likvidující lháře). V USA využívají detektory i firmy, pojišťovny, nejen policie.
- V ČR detektor lži zaveden do praxe 1981.

William Moulton **Marston** (1893-1947)

Bogus-pipeline technika

- Doslova napodobené potrubí.
- Napodobený detektor lži.
- Falešný detektor lži.
- (Američtí autoři **E.E. Jones**, **H. Sigall**).
- Má budit dojem, že člověk je napojen na přístroj, který dovede odhalit lež.

Skríningové metody 1/3

- Velký význam má pro vyhledávání závad, poruch a nemocí v populaci metoda skríningu. *Skríning* (screening) je předem naplánovaná a často rozsáhlá akce, která slouží k vyhledávání rizikových nebo nemocných osob .
- Obvykle se jedná o vyhledávání osob v časně nebo subklinické fázi závady, poruchy či nemoci v populaci zdánlivě zdravých lidí pomocí vhodně voleného a jednoduchého *skríningového testu*, kterým se míní klinický či laboratorní test nebo jiná procedura, která slouží k identifikaci rizikových nebo nemocných osob.
- Skríningový test je obvykle doplněn vhodným specifickým diagnostickým testem a následným léčením nebo dispenzarizací (pravidelný lékařský dohled nad osobou trpící určitou závadou, poruchou nebo onemocněním, nebo osobou která je ve zvýšeném riziku určitého onemocnění). ,

Skríningové metody 2/3

- Skríningový test rozdělí populaci vyšetřovaných osob na dvě skupiny.
- Osoby s pozitivním testem, které jsou s velkou pravděpodobností difilní, nemocné nebo ohrožené a osoby s negativním testem, které s velkou pravděpodobností nejsou nemocné ani ohrožené. Poté následuje použití dalšího vysoce specifického diagnostického testu u osob s pozitivním nálezem při skrínungu. Tím značně snížíme počet osob bez nemoci označených na základě skrínungového testu za nemocné (osoby *nesprávně pozitivní* podle skrínungového testu). Tím postupně oddělíme osoby zařazené jako nesprávně pozitivní a zůstanou nám pouze osoby, které jsou všechny nebo téměř všechny závadové, poruchové, nemocné či ohrožené.

Skríningové metody 3/3

- Jde tedy o metodu postupného prověřování čili skríningu (to screen = prověřovat) testovaných osob, tedy oddělování závadových, poruchových, nemocných či ohrožených osob od zdravých osob. Skríning je velmi důležitou metodou prevence.
- Jako jednoduché skríningové testy se používají různé dotazníky (anamnéza, obtíže a příznaky, rizikové znaky apod.), rentgenové vyšetření, krevní zkoušky, elektrokardiografické vyšetření, antropometrická vyšetření atd.
- Někdy se ve skríningu používá i kombinace několika testů a celková kombinace dílčích výsledků se hodnotí jako pozitivní či negativní podle předem stanoveného kritéria.
- *Mnohočetný skríning* (multiple screening) používá celé baterie testů na vyhledávání většího počtu závad, poruch či nemocí současně. Výsledek každého testu se vyhodnocuje zvlášť.
- Výsledkem skríningu je procento nově odhalených závad (dificilit), poruch či nemocí, které lze úspěšně léčit. Pozitivním výsledkem skríningu je i to, že upozorní na osoby, které sice vědí, že jsou difcilní, poruchové či nemocné, ale z různých důvodů se neléčí.

TEORETICKÉ POZNÁVACÍ (KOGNITIVNÍ) METODY

- Analýza (klasifikační, vztahová, kauzální).
- Syntéza.
- Indukce.
- Dedukce.
- Abstrakce a zobecňování.
- Analogie.
- Modelování.
- Simulace.
- Formalizace.
- Komparace.

Analýza

- Vyděluje na objektu jednotlivé části.
- Zkoumá podmínky a příčiny vzniku a vývoje.
- Odděluje podstatné od nepodstatného.
- Vede od složitosti k jednoduchosti.
- Myšlenkově rozčleňuje celek na části.
- Má mít kritické parametry.
- Reanalýza znamená opětovný rozbor (již získaných dat).

Klasifikační analýza

- Vychází z potřeby vymezit a nově uspořádat dílčí části určitého celku.
- Jev zkoumaný pouze jako celek nezaručuje hlubší poznání.
- Analytická a poté syntetická vztahová klasifikace umožní pochopit vzájemné vazby a souvislosti.

Vztahová analýza

- Zkoumá, zda existují mezi částmi určitého celku vztahy (korelace), které se snaží nejen kvalitativně postihnout, ale i kvantifikovat.
- Vztahová analýza by měla být vždy nejen kvalitativní, ale i kvantitativní.
- Matematicky formulované vztahy znamenají analýzu funkční.
- Na základě změn nezávisle proměnných veličin dochází ke změnám veličin závisle proměnných.

Kauzální (příčinná) analýza

- Na rozdíl od vztahové analýzy, která zjišťuje korelace, které nemusí signalizovat příčinný vztah, kauzální analýza je primárně zaměřena na příčiny.
- Kauzální analýza zkoumá jevy jako něčím způsobené nebo něco způsobující. Hledá příčiny změn.
- Řeší příčinné vztahy.

Prospektivní analytická studie

- Od zjištění příčin k následkům.

Retrospektivní analytická studie

- Od zjištění následků k příčinám.

Analytická studie transverzální

- Průřezový rozbor.

Analytická studie longitudinální

- Dlouhodobý rozbor.

Syntéza

- Spojuje prvky a jednotlivosti v celek.
- Sjednocování částí v celek.
- Slučování a sloučení.
- Základní teoretická myšlenková operace těsně spojená s analýzou.

Indukce

Z jednotlivostí se vyvozuje obecný soud (závěr).

Cesta od jevu k podstatě.

Od individuálních jevů ke stanovení zákonitostí a zákonů.

Induktivní závěr, soud ,úsudek je tím jistější, čím více jednotlivých případů jsme vzali v úvahu.

Indukce se vzájemně podmiňuje s dedukcí.

Indukce a Francis Bacon (1561-1626)

- Otec empirismu
 - Otec experimentální metody
- Zastánce hypotéz a indukce.
Vědec.
Scientia potestas est.
(Vědění je moc).
Filozof.
Státník.
Shakespearovyho dramata.

Dedukce

Přechod od obecnému ke zvláštnímu.

Odvozování zvláštních, jednotlivých tvrzení z tvrzení obecných.

Odvození detailních souvislostí.

Vědecký proces poznání vyžaduje jednotu indukce i dedukce.

Konkretizace

- Aplikace podstatných a společných vlastností předmětů a jevů určité třídy na konkrétní předmět.

Abstrakce

- Abstrakce odhlíží od méně podstatných stránek jevů.
- Soustřeďuje se na podstatné, základní vlastnosti jevu.
- Individuální vlastnosti ponechává stranou.
- Jde ji primárně o vysvětlení podstaty jevu.

Zobecňování (generalizace)

- Úzce a těsně souvisí s abstrakcí.
- Výsledkem zobecňování jsou kategorie, zákonitosti a obecné zákony.
- Jde o postup od méně obecného k obecnějšímu.
- Jde o určování společných zákonitostí.

Analogie

- Úsudek opírající se o podobnost, obdobnost nebo i stejnost vlastností objektů či jevů.

MODELOVÁNÍ

- Reprodukce vybraných vlastností studovaného objektu na modelu.
- Modely mohou být **datové** např. na modelování statických vztahů struktur) nebo **funkční** (na modelování dynamických vztahů)

SIMULACE

- Reprodukce na analogickém objektu simulujícím chování a vlastnosti původního objektu.

FORMALIZACE

- Obsah je odhalován a upřesňován systemizací formy (např. i řeči, písma).

VÝVOJOVÉ (GENETICKÉ, HISTORICKÉ, KAZUISTICKÉ) METODY

- **KAZUISTIKA:** komplexní případová metoda s akcentem na vývojový aspekt zkoumané problematiky.
- **KOMPARATIVNÍ (SROVNÁVACÍ) METODA:** srovnávání, přirovnávání, porovnávání.

Specifické metody poznávání

- Meditace.
- Introspekce.
- Kontemplace (rozjímání).
- Imaginace.
- Inspirace.
- Intuice (vnuknutí).

POŽADAVKY NA METODY POZNÁVÁNÍ 1/7

- Objektivnost.
- Standardnost.
- Reliabilita.
- Validita.
- Kvalitativní a kvantitativní interpretovatelnost.
- Ekonomičnost.

Objektivnost 2/7

- Stupeň, míra nezávislosti použité metody na osobnosti uživatele.

Standardnost 3/7

- Požadavek, aby metoda byla používána u různých osob za podmínek pro všechny osoby stejných.

Reliabilita (spolehlivost) 4/7

- Znamená míru, úroveň konzistentnosti (soudržnosti) metody a míru stability měření v čase.

Validita 5/7

- Je dána skutečností zda měří to, co měřit má.
- **Ravenovy progresivní matrice** bez časového ohraničení- je validní test pro diagnostiku intelektu.
- **Raven** se stresováním termíny- není validní test pro diagnostiku intelektu.

Kvalitativní a kvantitativní interpretovatelnost 6/7

- Metoda má zjišťovat přítomnost či nepřítomnost kvality zkoumaného jevu, ale i kvantitativní stupně sledované vlastnosti.
- Timothy **Learyho** interpersonální dotazník.

Ekonomičnost 7/7

- Metoda by měla být úsporná ekonomicky i časově jak na aplikaci, tak na vyhodnocování.

Výzkum

- Systematická tvorba rozšiřující poznání, a to metodami umožňujícími potvrzení, doplnění nebo vyvrácení.
-
- Dosavadních hypotéz a teorií.
- Výzkum se často opírá o experiment.

Akční výzkum (Action Research)

- Je v sociálních (humanitních) vědách zaměřený na poznávání, hodnocení a zkvalitňování praxe (např. edukační).

Experiment

- Malý.
- Velký.
- Verifikační.
- Heuristický.
- Používá se při zkoumání složitých jevů.
- Cílevědomě vyvolává určité skutečnosti a usměrňuje je podle potřeb zkoumaného procesu.
- V humanitních vědách předpokládá experimentální a kontrolní skupinu.
- Předpokládá předem stanovené hypotézy.

Principy experimentu

- Uměle navozené podmínky.
 - Pouze jediná podmínka změněna.
 - Reprodukovatelnost.
 - Dokumentovanost.
 - Experimentální skupina.
 - Kontrolní skupina.
-
- Pokud ovlivňujeme několik proměnných, jde o multivariační experiment.

Dokumentovanost

- Popis problému (zadání).
- Výběr a použité metody teoretické i empirické.
- Výsledky.
- Závěry a doporučení pro teorii a praxi.

Druhy výzkumů 1

- **Základní** – badatelský, řešící základní, bazální problémy teoretické či teoreticko-praktické.
- **Aplikovaný** – užitý, řešící konkrétní problémy praxe, empirický, prakticko-teoretický.

Druhy výzkumů 2

- **Kvantitativní:** užívá psychometrické, edukometrické, testové metody a statistické metody (např. výpočty korelačních koeficientů, zjišťování významnosti rozdílů).
- **Kvalitativní:** postihuje jedinečnost, prožitky, využívá kasuistických či klinických metod, pozorování, rozhovoru, anamnézy, etnografie, kvalitativní obsahovou analýzu výtvorů.

Druhy výzkumů 3

- **Monodisciplinární:** využívá teorie a metody pouze jedné vědní discipliny.
- **Interdisciplinární:** využívá poznatků a metod dvou nebo i více vědních disciplin.
- **Transdisciplinární:** využívá poznatků a metod zkoumání všech disciplin, které mají vztah k řešení daného problému.

Druhy výzkumu 4

- Deskriptivní.
- Relační.
- Kauzální.
- Omnibusový.
- Panelový.

Deskriptivní výzkum

- Je zaměřen na detailní a exaktní popis určitého fenoménu bez zjišťování příčin zjištěných poznatků.
- Jde např. o popisy současného žáka na základě metody pozorování, rozhovoru či dotazníku nebo speciálních testů.
- Není tak náročný jako např. kauzální výzkum realizovaný pomocí metody experimentu.

Zásady výzkumníka

- 1. Žít právě zkoumaným problémem, diskutovat o něm.
- 2. Vyhledat si na internetu a v literatuře, co bylo dosud v dané oblasti vyzkoumáno.
- 3. Uvědomit si a docenit osobní zkušenosti v dané oblasti.
- 4. Provést kritickou analýzu dosavadních poznatků, neuvádět pouhé výpisky.
- 5. Pokusit se o vlastní, nové definice pojmů ve sledované oblasti používaných.

Výsledky výzkumu S. Štecha (2005)

- **Žák současné školy je:**
- Zvýšeně individualistický.
- Asertivnější než v minulosti.
- Zvýšeně kritický (i vůči učitelům).
- Se slabým smyslem pro dodržování norem.
- Nerespektující pravidla optimální sociální komunikace.

Stanislav Štech, profesor UK Praha

Výsledky výzkumu V. Smékala (2003)

- Zápory:
- Retardace emočního a sociálního vývoje.
- Nevyrovnaný vývoj psychomotoriky.
- Zeslabení dovednosti vyvíjet volní úsilí.
- Klady:
- Počítačová gramotnost dětí.
- Mírná kognitivní akcelerace.

Vladimír Smékal

- Brněnský vysokoškolský učitel

Chronopsychologický výzkum K. Skočovského a B. Šimečkové (2004)

- Ranní typy diurnální preference (skřivánci) jsou atraktivnější, klidnější, méně problémoví.
- Večerní typy diurnální preference (sovy) bývají rizikovější, mají více neuroticismu, bývají méně sociabilní

ESPAD 2007

- The European School Survey Project on Alcohol and other Drugs (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách).
- V roce 2007 šlo o 35 evropských zemí zkoumajících více než 101 tisíc 15-19 letých.
- Některé výsledky:
 - Denně kouří 25 % mladistvých.
 - Nadměrně konzumuje alkohol 20% mladistvých.
 - Konopné látky užilo 45,1% mladistvých.
 - Sedativa 9,1%, halucinogenní houby 7,4%, čichání rozpouštědel 7,0%,
 - LSD 4,9%, extáze 4,5%, pervitin 3,5%.
- Větší výskyt těchto „zkušeností“ je u chlapců než u dívek.

Labeling

Odbornou pedagogicko psychologickou diagnostiku osobnosti dětí, mládeže i dospělých nesmíme zaměňovat s **labelingem**, což je subjektivistické štítkování, etiketizování a nálepkování osobnosti, které často stigmatizuje postižené jedince na dlouhou dobu.

(rváč, lenoch, trojkař, mentál, sociál, zbohatlík).

ONDREJKOVIČ, P. *Socializácia v sociologii výchovy*. Bratislava: Veda, 2004.

Peter ONDREJKOVIČ

Relační výzkum

- Zjišťuje vztahy, souvislosti, statistické závislosti mezi jevy a činiteli a jejich těsnost.
- Nejde ještě o zjišťování příčin jevů.

Výzkum P.I.S.A.

- 2000 První fáze mezinárodního výzkumu OECD PISA
- 2003- druhá fáze sledováno 41 zemí světa (250 000 žáků), v ČR 260 škol (9 919 žáků)
- OECD – *Organisation for Economic Cooperation and Development*, tj. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
- PISA – *Programme for International Student Assessment*, tj. Program mezinárodního hodnocení žáků
- Šlo primárně o zjišťování úrovně čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti (kompetentnosti) žáků. Čeští žáci až na čtenářskou gramotnost byli mezi státy s nadprůměrnými výsledky.
- Obsahuje dílčí pokusy o kauzální vysvětlení.

Výsledky výzkumu P.I.S.A.

- Výsledky tohoto výzkumu mohou být ovlivněny tzv. **hawthornským efektem** tj. poznatkem, že zkoumaný jedinec má obvykle tendenci podávat lepší výkon, než jedinec, který do žádného výzkumu zařazen není.

Kauzální výzkum 1

- Zaměřuje se na zkoumání příčinných vztahů, příčin, které vedly k určitému následku či důsledku.
- Využívá experimentální metodu.
- Subjekty výzkumu po náhodném výběru řadí do **experimentální** skupiny (tam se manipuluje s nezávisle proměnnou) a **kontrolní** skupiny. Obě skupiny by měly být na začátku experimentu rovnocenné.
- Aplikuje **pretest** (vstupní metodu) a **posttest** (závěrečnou metodu).

Kauzální výzkum 2

- Výběr subjektů do kauzálního výzkumu se provádí podle znaků.
- **Znakem** je např. věk, školní úspěšnost, pohlaví, původ z města nebo venkova, národnost.
- Důležitý je plán proměnných.
- **Nezávisle proměnná** („příčina“) je ta, kterou výzkumník manipuluje jen v experimentální skupině.
- **Závisle proměnná** se považuje za následek (důsledek) vlivu nezávisle proměnné.

Termanův výzkum úspěchu v rodině

- Podle klasického výzkumu významného amerického psychologa Louise Madisona **Termana** (1877 - 1956) vedou k **úspěchu v manželství a vlastní rodině** tyto faktory:
 - *mimořádná spokojenost v manželství rodičů;*
 - *šťastné dětství;*
 - *bezkonfliktní vztah k matce a otci;*
 - *disciplinovaná výchova v rodině (ne však tvrdá);*
 - *silné citové pouto k matce a otci;*
 - *otevřený vztah rodičů k dětem v otázkách sexuality;*
 - *ne časté a ne příliš tvrdé tresty v dětství,*
 - *vyrovnaný předmanželský vztah k otázkám sexuality.*

Louis Madison Terman (1877-1956)

Louis Madison Terman
(1877-1956)

Omnibusový výzkum

- Více tématický a periodický výzkum (opakovaný např. po měsíci) a realizovaný na reprezentativním vzorku.

Panelový výzkum

- Zkoumá stejné proměnné v různém časovém období, ptá se např. v několika vlnách (opakovaně) stejných respondentů.

Návrh výzkumného projektu

- Formulace výzkumného problému (např.: „Jak se liší zájmy chlapců a dívek v pubertě?)
- Přehled odborné a vědecké literatury.
- Vlastní předmět výzkumu.
- Nástroje měření.
- Metoda sběru dat.
- Analýza (resp. reanalýza, tj. sekundární analýza).
- Závěry pro teorii a praxi.
- Časový plán.
- Rozpočet.

VÝZKUM

- Základní soubor.
- Výběrový soubor.
- Náhodný výběr.
- Experimentální skupina.
- Kontrolní skupina.
- Hypotézy.
- Pretest.
- Posttest.

MĚŘENÍ měřitelných proměnných

- Aritmetický průměr.
- Medián.
- Modus.
- Variační rozpětí.
- Rozptyl.
- Statistické závislosti.
- Korelace.
- Regrese (průběh závislosti).
- Intervaly závislosti.

Aritmetický průměr

- Jde o číslo $x_1 + x_2 + \dots + x_N$ děleno N

Medián

- Prostřední hodnota všech znaků zařazených podle velikosti.

Modus

- Hodnota kvantitativního znaku o maximální četnosti.

Variační rozpětí

- Rozdíl mezi největší a nejmenší hodnotou kvantitativního znaku.

Standardní deviace

- Směrodatná odchylka:
druhá odmocnina rozptylu.
Důležitá charakteristika statistického souboru.

Rozptyl

- Míra proměnlivosti náhodné veličiny.

Statistické závislosti

- Vztah nezávisle proměnné a závisle proměnné.

Korelace

- Určení těsnosti závislosti.
- Žádný vztah vyjadřuje 0.
- Úplná závislost je vyjádřena 1.
- Hodnota korelace může být kladná i záporná.

Statistická významnost (signifikantnost)

- Hladina 1% statistické významnosti (0,01).
- Hladina 5% statistické významnosti (0,05).

Regrese

- Určení průběhu závislosti.
- Regresní analýza.

Cronbachova alfa

- Metoda zjišťující známky vnitřní konzistence (homogeneity) posuzovací škály, míru spolehlivosti stupnice u nedichotomických jevů. Žádoucí je koeficient 0,7 a vyšší. Vnitřní konzistenci lze zvýšit přidáním položek nebo výběrem položek s vyšší korelací mezi sebou.

Hrubé skóre a vážené skóre

- **Hrubé** skóre (HS) – získaná absolutní čísla, (získávají se před (x) a po pokusu (y), tréninku apod.). První kvantitativní výsledek, který je získán např. po vyhodnocení správně vyřešených úkolů testu.
- **Vážené** skóre (VS) – vyhledaná tabulková čísla (před (x) a po pokusu (y), tréninku apod.). Přiřazení různého počtu bodů vyřešeným úkolům podle jejich náročnosti či významu a věku probanda (zkoumané osoby).

DECILY (STENY)

- Rozdělují zkoumaný vzorek na 10 částí - umožňují srovnání výsledků testování (např. rozumových schopností Ravenovými progresivními matricemi)

CENTILY (PERCENTILY)

- Rozdělují výsledky zkoumaného vzorku na **sto částí** a umožňují srovnání těchto výsledků testování (např. intelligence).
- **Percentily** umožňují určit, kolik osob zkoumaného vzorku má pravděpodobně nižší výsledek než zkoumaný jedinec a kolik procent zkoumaných má výsledek vyšší.

PROMĚNNÉ V PEDAGOGICE A PSYCHOLOGII

- Kvalitativní.
- Kvantitativní.

- Měřitelné.
- Kategoriální.

Vztahy mezi proměnnými

- S (podnětové).
- O (vnitřní, organismické).
- R (reakce na podnět, odpověďové).

HYPOTÉZY

- Hypotéza je předpoklad, tvrzení, které vyjadřuje pravděpodobný vztah mezi dvěma proměnnými (pozitivní, negativní, neutrální) nebo následky mezi proměnnými (jak - tak, čím - tím).
- Hypotéza je vědecký předpoklad, domněnka o zákonitých vztazích a souvislostech (pozitivních, negativních, neutrálních) mezi proměnnými, vycházející z určitých faktů či soudů a úsudků.
- Hypotéza potřebuje prověřování, srovnávání tvrzení a později shromážděných faktů a důkazů se skutečností.
- Potvrdí-li se hypotéza, stává se základnou pro teorii nebo dokonce pro paradigma.

Hypotézy

- Bud' jsou ***verifikovány*** (potvrzeny, ověřeny) nebo jsou ***falzifikovány*** (vyvráceny).

POSTUP PŘI VÝZKUMU

- 1. Promýšlení a **plánování** tématu a cílů výzkumu.
- 2. **Sestavení** projektu výzkumu.
- 3. Doplnění a **schválení** projektu výzkumu.
- 4. **Realizace** výzkumu:
 - Popis metod, vzorku, výsledků,
 - Interpretace výsledků .
 - Závěry pro teorii a praxi.
 - Diskuse s obdobnými výzkumy.
- 5. **Zpráva o výzkumu.**
- 6. **Prezentace** výzkumu v tuzemsku i v zahraničí.

První etapa výzkumu

- Zvolené téma výzkumu a shromažďování odborných informací k problému (literatura, zkušenosti, konzultace, kompilace, kritická analýza dosavadních poznatků).
- První formulace výzkumného problému.
- Orientační sonda do problematiky (např. rozhovor se ZO).
- Exaktnější formulace problému. Hypotézy.
- Volba metod a typu výzkumu (např. deskriptivní, korelační, kauzální).

Typy výzkumných problémů 1

- **Deskriptivní** výzkumný problém:
- Popisuje realitu, situaci, jev.

- Např. výskyt závad chování a prožívání dětí (chlapců i dívek) při vyučování.

Typy výzkumných problémů 2

- Problém zabývající se **vztahy** proměnných.
- Např. Jaký je vztah mezi školním prospěchem a inteligencí žáka?

Typy výzkumných problémů 3

- **Kauzální** výzkumný problém zkoumá příčinu, která vedla k určitému důsledku.
- Např.: *Způsobuje slovní hodnocení žáků učitelem zlepšení žákovských výkonů ?*

Definování základních pojmů použitých ve výzkumu

- Nominální definování.
- Operacionální definování.
- Reálné definování.

Grafy výsledků

- *Koláčový graf* (Pie chart).
- *Sloupcový graf* (Bar/Column plot).
- *Krabicový graf* (Box plot).
- *XY graf, bodový graf* (Scatter plot).

VÝZKUM A VÝVOJ

- Vědecké poznatky získané výzkumem se tvůrčím způsobem využívají k inovacím, k novým či zlepšeným technologiím, k výrobě nebo ke zlepšeným službám a v sociálních humanitních vědách např. k poradenství a novým výchovným a vzdělávacím postupům a sociálním systémům.

Základní typy inovací

Technologické.

Sociální.

Stupně inovací

- **1. Inkrementální** (přírůstkové) inovace - méně významné, zdokonalující , adaptační.
- **2. Radikální** – významné inovace.
- **3. Systémové inovace** – významné k jejichž realizaci je zapotřebí různých zdrojů a značného úsilí.

BIAS

- Zkreslený výsledek zkoumání.
- Podhodnocení či nadhodnocení skutečného (reálného) studovaného efektu.
- Zkreslený výsledek zkoumání např. kvůli:
 - --nesprávnému výběru ZO;
 - --špatné technice měření;
 - --nedostatečně vyškolenému personálu);
 - --systematické chybě.

Forerův efekt

- Americký psycholog Bertram R. **Forer** (1914-2000), zkoumal v roce 1948 tzv. horoskopový efekt.
- Padesáti studentům navrhl, že jim vypracuje osobní posudek. Po dvou týdnech jim vypracované posudky přinesl a požádal o zhodnocení přesnosti posudku jejich osoby na stupnicí od jedné do pěti, přičemž pětka znamenala naprostou přesnost posudku. Průměrná známka byla 4,3. Studenti tedy Forerovy posudky považovali za téměř přesné, odpovídající profilu jejich osobnosti.
- Potom však Forer studentům sdělil, že všichni dostali jeden a tentýž posudek, který opsal z astrologického horoskopu.
- Podkladem Forerova (resp. Barnumova) efektu bývá podvědomá psychická reakce, heterosugesce, autosugesce, sebeklam, „selektivní myšlení“.

Bertram Forer (1914-2000)

Základní dimenze psychiky

- **Kognitivní** – poznávací procesy (např. vnímání, myšlení, pozornost, paměť’).
- **Emoční** – prožívání (např. emoce, city, afekty, základní životní nálady).
- **Konativní** – zahrnuje rozhodování, chování, jednání, konání.

Kognice

- **Počitek** – odraz jednotlivých vlastností předmětů a jevů, které působí na receptory člověka (např. barva předmětu).
- **Vjem** – odraz souhrnu vlastností předmětů a jevů, které právě působí na analyzátory. Je to psychický obsah vzniklý mozkovým zpracováním sensorických dat.

Fáze vzniku vjemu

- 1. **detekce** (zjištění, odhalení).
- 2. **diskriminace** (globální rozlišení).
- 3. **analýza** (rozložení).
- 4. **rozlišení** jemných detailů.
- 5. **syntéza** (složení).

Vnímání

- Druhy receptorů:
- **Fotoreceptory** (světločivné buňky, tyčinky a čípky).
- **Audioreceptory** (receptory v uchu).
- **Chemoreceptory** (čichový epitel, chuťové pohárky) – vnímají změny koncentrací chemických látek v těle).
- **Termoreceptory** (vnímají teplotu a chlad).
- **Proprioreceptory** (svalová vřeténka a šlachová a kloubní tělíška – vnímají pohyb, polohu, rovnováhu).
- **Nociceptory** –receptory bolesti (v kůži, ve svalech, ve vnitřních orgánech).

Pozornost

- **Kapacita** – rozsah.
- **Tenacita** – stálost, trvání.
- **Intenzita** – síla.
- **Distribuce** –rozdělování.

- **Bezděčná** - orientační reflex, neúmyslná.
- **Úmyslná** – záměrná (intencionální).

Paměť

- Schopnost a dovednost organismu přijímat, uchovávat a vyvolávat přechodné vjemy a to i po odeznění vyvolávajících podnětů.
- Pamětní stopa – **engram**.
- **Fáze** paměťového procesu:
 - -- ***impregnace*** – vštípení, osvojení, kódování
 - -- ***retence*** – uchovávání, zapamatování, ukládání
 - -- ***reprodukce*** – vybavení informace
 - -- ***rekognice*** – znovupoznání
 - -- ***zapomínání*** – vyhasínání engramu a překrývání engramu novými obsahy (negativní transfer, interference)

Druhy paměti

- Fylogenetická.
- Ontogenetická.
- --krátkodobá, pracovní – 2-3 sekundy;
- --dlouhodobá – minuty až léta.
- Eidetická.
- Genetická.
- Immunologická.
- Orgánová (např. na určitou stravu).

Dlouhodobá paměť

- **Deklarativní** (explicitní) – vědomá:
 - ---sémantická – pro obecná fakta;
 - ---epizodická – pro příběhy.
- **Nedeklarativní** (implicitní, reflexní) – nevědomá:
 - -- procedurální;
 - -- priming (druh paměti na nevědomé úrovni, který však jedince ovlivňuje a orientuje);
 - klasické podmiňování;
 - -- neasociativní učení- habituace (navykání),
 - -- senzitivace (zesilování odpovědi);
 - -- emoční podmiňování.

Ovlivnění paměti hemisférami

- **Levá hemisféra** má vliv na verbální a analytické logické schopnosti a dovednosti.
- **Pravá hemisféra** má vliv na prostorové vnímání, intuici, tvořivé a syntetické (globální) myšlení.

Co si pamatujeme lépe

- **Konkrétní** obsahy oproti abstraktním.
- **Pozitivní** obsahy oproti negativně asociovaným obsahům.
- Silně **afektivně zbarvené** obsahy.

PAMĚŤ -Jak si lépe zapamatovat

- Přikládat učeným znalostem **význam** (motivace).
- Využívat mnemotechnické **pomůcky**.
- Usilovat o neustálý dostatek **kyslíku** (dechová cvičení).

Dobrý psychický stav (adekvátní **nálada**).

Pozor na nikotin, alkohol, dehydrataci a přejídání se.

MYŠLENÍ

- Zachycuje vztahy a souvislosti horizontální a vertikální povahy.
- Jde o zprostředkovaný a zobecněný poznávací proces překračující hranice vnímání.
- **Produkty** myšlení tvoří:

pojmy- označující podstatné znaky předmětů a jevů;

soudy – postihující horizontální i vertikální vztahy mezi pojmy;

úsudky- postihující vztahy mezi soudy a realizující závěry.

Typy myšlení

- **Konvergentní** – vertikální, jednosměrné, lineární, logické, sbíhavé, algoritmické, diskursivní hledající jedno správné řešení problému
- **Divergentní** – laterální, rozbíhavé, syntetické, originální, intuitivní, které se nespokojuje s jedním možným řešením.
- **Konkrétní myšlení** – nalézání podstatných znaků a vztahů předmětů.
- **Abstraktní myšlení** – operování ne přímo s hmatatelnými předměty, ale se symboly.

Myšlenkové operace

- **Analýza** (myšlenkový rozbor).
- **Syntéza** (myšlenkový sklad, slučování).
- **Abstrakce**, generalizace (zobecnění).
- **Komparace** (srovnávání).
- **Klasifikace** (třídění).
- **Eliminace** (vylučování).
- **Analogisace** (extrapolace).

Myšlení a řeč

- Řeč je jedním z prostředků pro vyjádření postupů a výsledků myšlení.
- **Řeč vnitřní** – pro sebe, pomocí slov a představ myslíme, je stručná, zkrácená.
- **Řeč vnější** –navenek, pro druhé, vyjádřená slovem *mluveným* (doprovázeným neverbální komunikací) či *psaným*.

Emotivita, afektivita

- Přiměřená situacím
- Zvýšená
- Snížená
- Alexitymická

Lexitymie a alexitymie

- **Lexitymie** schopnost a dovednost správně popsat své emoce a afekty, bohatá představivost a fantazie, emoční inteligence
- **Alexitymie**
- Snížená schopnost a dovednost jedince porozumět vlastním emocím a afektům, diferencovat mezi nimi a adekvátním , odpovídajícím způsobem je vyjadřovat.
- Osobnostní styl
- Diagnostikuje se např. dotazníkovou metodou TAS-20, j. (Toronto Alexithymia Scale, tj. Torontská alexitymická škála)

Typy symptomů a syndromů

- 1) **nahodilé**, jinými slovy řečeno zcela necharakteristické pro danou osobnost (např. situační zdvořilost);
- 2) **sekundární**, u nichž se častěji vyskytují nepodstatné projevy, spíše skupinové nebo věkové, hodnotíme je jako vedlejší (např. pohyblivost, živá mimika a gestikulace);
- 3) **centrální** jsou projevy, které přesně vyznačují specifickou individualitu osobnosti, centrální symptomy jsou velice důležité, poněvadž mají nemalý význam pro bližší určení případné závady (např. nedodržování slíbených termínů, výrazná dominantnost, sebevědomí);
- 4) **kardinální** symptomy charakterizujeme jako projevy velmi významné, trvalé a rozhodující pro poznání dominantních vlastností a rysů dané osobnosti (např. zdůrazněná zodpovědnost, altruismus, afektivní labilita).

PEDAGOGICKO-psychologická diagnostika žáka

- **Diagnostika:**
- Vědomostí, dovedností a návyků (stav a úroveň vzdělanosti a kreativity) a schopností, stav a úroveň sebevzdělávání.
- Motivovanosti, zájmů a cílů zejména učebních, studijních a profesních.
- Sociálních názorů, postojů, vztahů, interakcí a způsobů komunikace.
- Hrdnotové, emočně- volní a perspektivní (biodynamální) orientace, stav vychovanosti a sebevýchovy.
- Sebepojetí, autoregulace, selfmanagement.
- Učebního stylu a učebních strategií.
- Životního stylu a osobnostní zralosti a kultivovanosti.
- Péče o zdraví .
- Pedagogicko-psychologická prognóza profesní a životní .
- Základní anamnestické biologické a sociální determinanty.

Normalita osobnosti žáka

- *Autoregulovaná.*
- *Dobře adaptovaná, sociabilní.*
- *Individualizovaná.*
- *Integrovaná.*
- *Chovající se a jednající adekvátně.*
- *Zdatná.*
- *V tělesné, duševní a sociální pohodě.*

Diagnostika osobnosti

- **Tělesné**, genderové (rodové rozdíly mezi muži ženami) a **výrazové** vlastnosti (pozorování).
- **Schopnosti**, dovednosti, inteligence (Ravenovy progresivní matrice, W.B.).
- **Tvořivost** (test vynalézavosti)
- **Temperament** (letora)- EOD H. J. Eysenck.
- **Charakter** (povaha)- T.Leary.
- **Strukturální vlastnosti** (SCL, rozhovor, anamnéza).

Diagnostika tělesné stavby

- **Konstituce** :
- *Longiligní* (leptosomní, astenická, lineární).
- *Breviligní* (pyknická, laterální).
- *Medioligní* (mesatiskelická).

- E. KRETSCHMEROVO dělení:
- **Pyknická** (cyklotým), **leptosomní** (schizotým), **atletická** (ixotým), **dysplastická**.

Diagnostika genderu

- **Index genderového rozvoje.**
- Měří úroveň zrovnoprávnění genderu (postavení žen a mužů ve společnosti, zemi, státě) a zahrnuje tyto parametry:
 - ***průměrnou délku dožití,***
 - ***životní standard,***
 - ***vzdělanost.***
- V prvním parametru *ženy* v ČR předčí muže.

Diagnostika osobnosti podle krevních skupin

- Člověk má čtyři základní krevní skupiny:
- A (42% obyvatel ČR) - Eskymáci a Laponci
- B (15 % obyvatel ČR) - Korejci
- AB (4% obyvatel ČR)
- O (39% obyvatel ČR) – Španělé a Indiáni (až 100%)
- Skupina AB je univerzální příjemce
- Skupina O je univerzální dárce
- Lidé s pozitivním Rh faktorem mohou přijmout krev i od Rh negativního dárce.
Osoby s Rh negativním faktorem však nemohou přijmout krev od Rh pozitivního dárce.
- Vzniká nová nauka, a to PSYCHOHEMATOLOGIE
- Spekuluje se o vztahu krevních skupin a některých osobnostních vlastností a také o vhodnosti kombinace mužů a žen s různými krevními skupinami a o vhodnosti specifikace stravování podle krevní skupiny.

Osobnost nositele krevní skupiny A (hypotetické předpoklady)

- Introvert, původně asi zemědělec.
- Rozvážný, klidný.
- Svědomitý, rád spolupracuje.
- Přátelský, upřímný.
- Tvořivý.
- Špatně snáší námahu a stres.
- Má citlivý imunitní systém.
- Je pro něj vhodný klidný tělocvik (jóga, tai chi).

Osobnost nositele krevní skupiny B (hypotetické předpoklady)

- Vyrovnaný, harmonický.
- Odolný vůči stresu.
- Individualista, ale přizpůsobivý.
- Kreativní.
- Často úspěšný podnikatel.
- Zhusta sportovec.
- Původně asi kočovník.
- Je pro něho vhodný mírný tělocvik (chůze, jízda na kole, tenis, plavání).

Osobnost nositele krevní skupiny AB (4% v ČR) (hypotetické předpoklady)

- Vzácný, záhadný.
- Vitální, fyzicky odolný.
- Dobře zvládá stres.
- Ctižádostivý.
- Přizpůsobivý, upřímný.
- Vyhledává dobrodružství. Má tolerantní imunitní systém.
- Je pro něho vhodný klidný a mírný tělocvik.

- **JE TO NEJMLADŠÍ KREVNI SKUPINA.**

Osobnost nositelů krevní skupiny O (hypotetické předpoklady)

- Původně asi lovec a bojovník.
- Vytrvalý.
- Odolný, snáší riskantní akce.
- Aktivní, asertivní a je-li nutno i agresivní.
- Sebevědomý.
- Stres odbourává pohybem
- Má silný imunitní systém.
- Má rád změnu.
- Dobře snáší fyzickou námahu.
- Rád sportuje.
- Tlustne-li, pak „jablkovitým“ typem .
- Je pro něj vhodný intenzivní tělocvik (aerobik, kontaktní sporty, běh).

- **Jde o nejstarší krevní skupinu.**

Diagnostika podle pulzu

- *Pulsus frekvenc* - zrychlený tep.
- *Pulsus aequalis* - rovnoměrný tep.
- *Pulsus inaequalis* – nepravidelný tep.
- *Pulsus insensibilis* – nehmatný tep.
- *Pulsus rarus* – zpomalený tep.
- *Pulsus regularis* – pravidelný tep.
- *Pulsus vibrans* – chvějící se tep.
- atd.

Diagnostika výrazu a motoriky

- **Řeč:**
 - vnitřní,
 - vnější.
- **Motorika.**
- **Držení těla.**
- **Lokomoce.**
- **Mimika a pantomimika.**

Diagnostika temperamentu

- EOD H. J. **Eysencka**.
- Teorie I. P. **Pavlova**.
- Hypotézy **Hippokrata** a **Galena**:
 - cholerik,
 - flegmatik,
 - sangvinik,
 - melancholik.
- Teorie E. **Kretschmera**:
 - cyklotým,
 - schizotým,
 - vizkózní.

Teorie H.J. Eysencka

- **Sangvinik** : labilní a otevřený (extrovertní).
- **Flegmatik**: labilní a uzavřený (introvert).
- **Cholerik**: stabilní a otevřený (extrovert).
- **Melancholik**: stabilní a uzavřený (introvert).

- **Extravert** je společenský, koncentrovaný a zaměřený na okolí, přizpůsobivý, reálný, prakticky založený otevřený, přístupný, čínorodý.
- **Introvert** je méně společenský, uzavřený, pasivnější, koncentrovaný a zaměřený na svůj vlastní vnitřní svět, zdrženlivý až nedůvěřivý, mívá zábrany.
- **Stabilita** – vyrovnanost.
- **Labilita** – nevyrovnanost.

Diagnostika emotivity

- *Normální*
- --puls 60-80 tepů za minutu
- *Stresovaná*
- --**tachykardie** zrychlení pulsu nad 100 srdečních tepů za minutu. Způsobuje únavu jako fyzická zátěž či fyzická porucha, opak je bradykardie
- --**zvýšení TK** nad 140/90 u dospělých osob, riziko IM (infarktu myokardu)

Diagnostika charakteru

- Vztahy k **ostatním lidem**.
- Vztahy k **práci**.
- **Volní vlastnosti** participující na sebekontrolě, např. svědomitost, samostatnost, rozhodnost, cílevědomost, vytrvalost, sebekázeň, zodpovědnost, hypobulie, hyperbulie, abulie.
- Vztahy k **hodnotám**:
 - - *autotelickým*,
 - - *heterotelickým*,
 - - *hypertelickým*.
- Vztahy vůči **sobě** (jáství jako centrum osobnosti).

William Stern (1871-1938)

AUTOTELIE

HETEROTELIE

HYPERTELIE

IQ

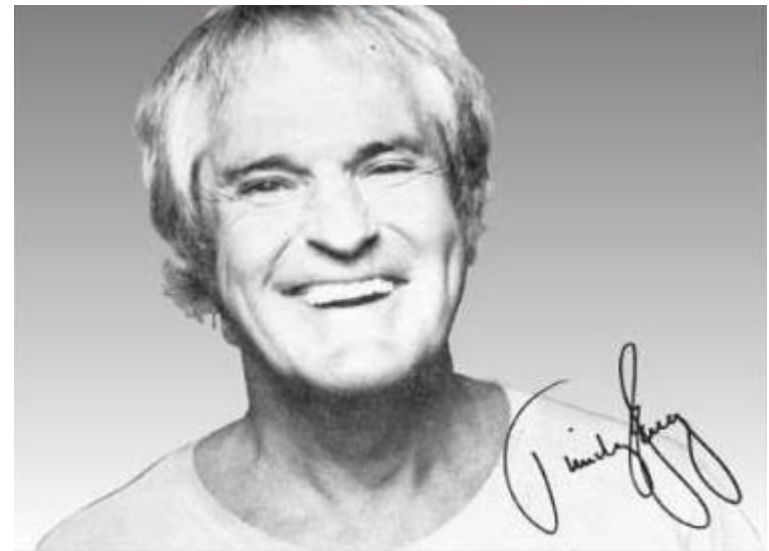
Pedologie.

Psychotechnika

Timothy Leary (1920-1996)

Americký psycholog.
Test interpersonálních
vztahů.
Osm klíčových
vlastností osobnosti.
Radix osobnosti.

Rozložení inteligence v populaci

- Gaussova křivka.
- Carl Friedrich **GAUSS** (1777 – 1855).
- Měření inteligence podle Williama L..
STERNA (1871-1938).
- $IQ = (MV/CHV) \times 100$

Používáno od roku 1912.

Carl Friedrich **Gauss** (1777-1855)

Inteligence v populaci

- Mentálně retardovaní – 3% (do IQ 69)
- Inferiorní, hraniční - 7% (IQ 70 - 79)
- Lehce podprůměrní - 20% (IQ 80 - 89)
- Průměrní 40 % (IQ 90-109)
- Lehce nadprůměrní- 20% (IQ 110-119)
- Značně nadprůměrní - 7% (IQ 120-129)
- Geniální (superiorní) - 3% (IQ 130 a více)

Mentální retardace (dříve oligofrenie)

- IQ 50-69 –lehká
- IQ 35-49 – středně těžká
- IQ 21-34 – těžká
- IQ 20 a nižší - hluboká

Testování inteligence

- Henry Herbert **Goddard** (1866-1957).
- Přeložil test Binet- Simon do angličtiny
- Zakladatel testování v USA

David Wechsler (1896-1981)

- **Verbální subtesty**
 - 1. Informace
 - 2. Porozumění
 - 3. Čísla
 - 4. Počty
 - 5. Podobnosti
- **Nonverbální subtesty**
 - 6. Uspořádání obrázků
 - 7. Doplnění obrázků
 - 8. Blok
 - 9. Skládání
 - 10. Symboly

Druhy inteligence podle Charlese Edwarda SPEARMANA (1863- 1945)

- Inteligence jako *obecná rozumová schopnost* – **G-faktor**.
- **S- faktory** – speciální schopnosti, např. výtvarné, hudebním, technické, pohybové.

Charles Edward Spearman (1813-1945)

Anglický psychometrik.

Teoretik inteligence.

G faktor.

S faktory.

Pořadový
koeficient
korelace.

James Mc Keen Cattell

(1860-1944)

- Schopnosti.
- Reakční časy.
- Psychotechnika.

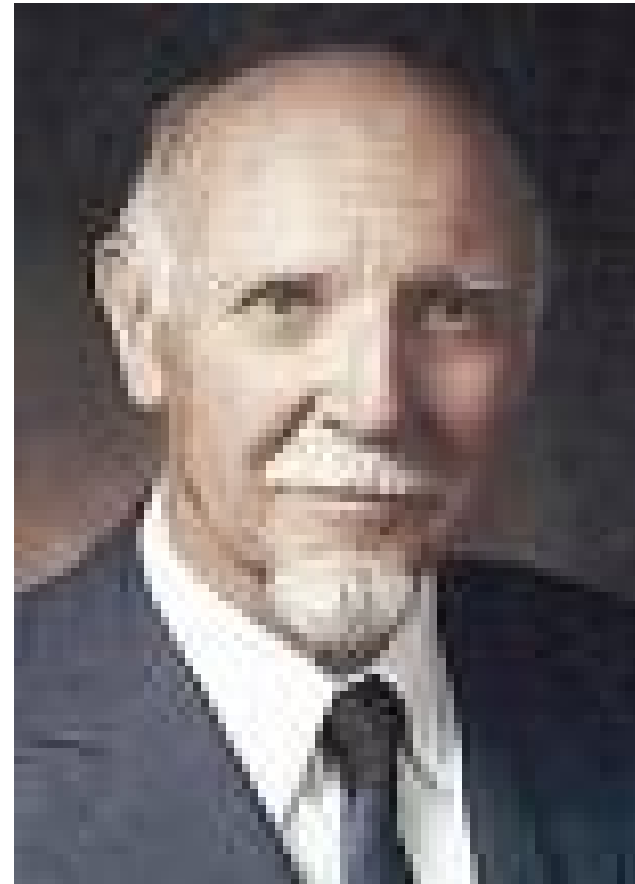
Raymond Bernard **Cattell**

(1905-1998) americký psycholog

Intelligence:

-krystalická;
-fluidní (vrozená).

Osobnostní test
16 PF.

Clark Leonard **HULL** (1884-1952)

Vlivný
americký
experimentální
psycholog,
Koncepce
učení a motivace,
sugestibilita a hypnóza

Emoční inteligence podle Daniela **GOLEMANA** (nar.1946)

- Uvědomění si sebe, sebeuvědomění.
- Sebeovládání.
- Společenská obratnost.
- Motivace sebe sama.
- Vytrvalost.
- Kontrola impulzů.
- Regulace nálad.
- Empatie.
- Naděje nebo optimismus.

Goleman populárně vědecky a prakticisticky popsal v roce 2000 celkem 25 emočních kompetencí.

Daniel Goleman

- Americký psycholog.
- Emoční inteligence.

Druhy inteligence podle E.L. **THORNDIKA** (1874-1949)

- **Abstraktní** – operuje se slovy a symboly.
- **Mechanická** (performační) – operuje s předměty.
- **Sociální** – projevuje se v kontaktu s lidmi.
- V současné době je módní pojem EQ – emoční kvocient - **emoční inteligence** (David COLEMAN).

Edward L. Thorndike (1874-1949)

Richard Meili (1900-1991)

- Švýcarský psycholog
- Intelligence, testy

René Zazzo (1910-1995)

francouzský psycholog

Intelligence.

Vývojové úkoly.

Zazzovo pravidlo:

$1/3$ věku

Kvalifikovaný

odhad

Intelligence.

Flynnův efekt (fenomen)

Flynnův fenomen či Flynnův efekt je nazván podle Jamese Roberta Flynna (nar. 1934), emeritního profesora politologie z Nového Zélandu, podle něhož průměrné hodnoty IQ ve společnosti pravděpodobně stoupají (každoročně údajně asi o 0,3 bodu) přibližně o tři body IQ za deset let.

Není dosud jasné, zda příčiny tohoto fenomenu či efektu leží ve skutečně se zvyšující inteligenci lidské společnosti (ať již např. pod vlivem lepšího vzdělávání, mentální stimulaci nebo lepší výživě mozku) či existují ještě někde jinde. Další možné důvody tohoto navyšování jsou rovněž metodologické změny v testování IQ a větší obeznámenost lidí s druhy a typy testových úkolů, jaké se vyskytují v psychologických diagnostických metodách zjišťujících úroveň inteligence.

James Robert **Flynn** (nar. 1934)

Struktura osobnosti žáka vcelku

- Normální, abnormální nebo patologická.
- Hraniční (závady, dificulty).
- Abnormální (poruchy).
- Stavba (jednoduchá, simplexní, složitá).
- Originalita (kreativita).
- Integrovanost.
- Autonomnost.

Metoda Ludwiga Klagese (1872-1956)

Německý filosof.

Charakterolog.

Grafolog.

Způsoby zjišťování typů **normality**

- **Normativní** konstruovaná na základě úsudku expertů (viz náš příklad).
- **Statistický** určuje umístění jedince vzhledem k průměru (viz D. Wechsler).
- **Funkční** hodnotí normu vzhledem k adekvátnímu či optimálnímu plnění nějaké činnosti.

Edgar Arnold **Doll** (1889-1968)

- Americký psycholog, ředitel **Vinelandské** výzkumné laboratoře.
- Autor *Vinelandské škály sociální zralosti* (1935).

Samuel Calmin **KOHS** (1890-1984)

Americký psycholog specializovaný na klinickou a pedagogickou psychologii.

Autor tzv. **KOHSOVÝCH** kostek na měření performační (**nonverbální**) inteligence.

Stanley David **Porteus** (1883-1972)

Americký psycholog
australského původu.

Autor Porteusových bludišť.

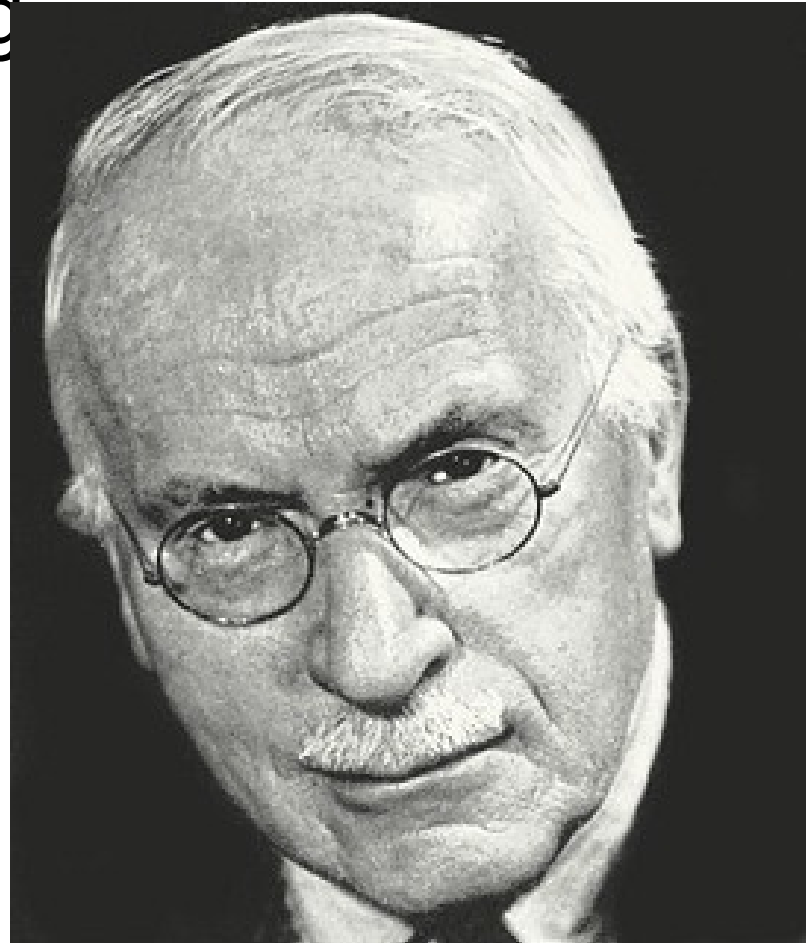
S.D. Porteus (1883-1972)

C.G.Jung (1875-1961)

Švýcarský psycholog
psychiatr,
filosof.

Typy
extravertů
a introvertů

Typy osobnosti podle C.G. JUNGA (1875-1961)

- Typy extravertů:
 - - myšlenkový;
 - - citový;
 - - percepční, vnímavý, počitkový, smyslový;
 - - intuitivní.
- Poněkud nám zde chybí typ extravertovaný voluntaristický.

Extravertovaný myšlenkový (kognitivní) typ

- Potlačuje emoce, city a afekty.
- Snaží se být vždy objektivní.
- Bývá dogmatický ve svých názorech.
- Rád poznává vnější svět.
- Logicky svět chápe a popisuje.

Extravertovaný citový typ

- Je vysoce emocionálně až afektivně založený.
- Lne k tradičním hodnotám (má tendence ke konzervatismu)
- Citlivý vůči názorům a očekávání i kritice jiných lidí.
- Společenský a živý.
- Feminní (vyskytuje se častěji u žen než mužů).

Extravertovaný percepční, vnímavý, smyslový, počitkový typ

- Je zaměřen na užívání, konzumaci života, prožitky potěšení a radosti.
- Hledá stále nové a příjemné zážitky.
- Je otevřený a orientovaný na reálný svět .
Je adaptabilní vůči situacím i konkrétním lidem.

Extravertovaný intuitivní typ

- Má tvůrčí (kreativní) schopnosti a dovednosti.
Je osobitý, svůj.
- Inspiruje ostatní k efektivním i tvořivým výkonům.
- Má úspěchy v podnikání a v politice.
- Má velkou schopnost a dovednost využívat včas různé příležitosti.

Typy introvertů

- - Myšlenkový;
 - - citový;
 - - percepční, smyslový, počitkový;
 - - intuitivní.
-
- Opět postrádáme typ introvertovaný voluntaristický.

Introvertovaný myšlenkový (kognitivní) typ

- Je zaměřen na myšlení, abstrakce, hypotézy a teorie více než na city a vjemy.
- Nemá dobré včasné, praktické a utilitární uvažování.
- Často je nespolečenský.
- Intenzívně se zaměřuje na své soukromí.

Introvertovaný citový typ

- Racionální myšlení nepreferuje, spíše potlačuje.
- Je schopen hlubokého citu, intenzivních emocí.
- Navenek však své city vždy nedává najevo.
- Bývá tajemný, nepřístupný.
- Někdy až infantilně naivní.
- Emočně distancovaný od okolí.

Introvertovaný intuitivní typ

- Působí svým chováním na okolí excentricky.
- Jde často o nepraktického snílka a visionáře.
- Obtížně plánuje a programuje svou budoucnost.
- Mívá nedostatečný kontakt s realitou.

Introvertovaný smyslový typ.

- Rád se vyjadřuje uměním.
- Pasivní, klidný.
- Odtržený od každodenní reality.
- Hravý, esteticky citlivý,
- Má smysl i pro estetiku všedního dne.
- Dbá o formu, jeho vyjadřování má vysokou úroveň.
- Často potlačuje intuici.

Kompetence

- V pedagogice jsou intenzivně rozpracovávány tzv. **klíčové kompetence**:
- personální;
- - k získávání vědomostí, dovedností a návyků;
- - k získávání adekvátních názorů, postojů, hodnot ;
- -k řešení problémů;
sociální, komunikativní.

Determinace psychiky a osobnosti

- Biologická.
- Psychosociokulturní.
- Osobní.

Biologická determinace

Je dána organismem člověka:

- *dědičností (genetikou),*
- *potřebami somatickými,*
- *nervovou soustavou,*
- *žlázami,*
- *momentální kondicí organismu,*
- *zráním a růstem organismu,*
- *individuálními zvláštnostmi,*
- *věkem,*
- *nemocemi, úrazy,*
- *stavem přírodního prostředí.*

Dědičnost a osobnost

Zdědit můžeme:

- sklon k dlouhověkosti nebo krátkověkosti;
- vzhled a vše co se vzhledem souvisí;
- konstituci (např. leptosomní, atletickou, pyknickou nebo dysplastickou);
- typ reaktivity nervové soustavy a s tím související temperament a úroveň neuroticismu a psychoticismu;
- schopnosti obecné (inteligenci) i speciální (např. hudební nadání, výtvarný talent);
- sklon k onemocnění některými nemocemi, např.:
hemofilií (nedostatečnou krevní srážlivostí), cukrovkou, esenciální hypertenzí, duševními poruchami.

Genetické vlivy

Muž bez zjištěné chromosomální aberace má genetický vzorec 46,XY, **žena** bez zjištěné chromosomální aberace má genetický vzorec 46,XX. Normální člověk má tedy ve svém karyotypu 46 chromosomů, z toho 44 jsou tzv. autozomy /ve 22 párech/ a 2 jsou pohlavní chromosomy /gonozomy/ .

U normální ženy jsou gonozomy označeny XX a u muže XY.

U numerických aberací pohlavních chromosomů připojujeme příslušné písmeno, např. trisomie X má označení 47,XXX. U monosomie X nahradíme chybějící X nulou, tedy 45,X0 (viz Turnerův syndrom). U numerických aberací autosomů také označíme příslušný změněný pár písmeny skupiny nebo číslem páru a chybějící chromosom znaménkem minus, nadpočetný chromosom znaménkem plus, takže např. Morbus Downi /mongolismus/ jako trisomie chromosomu 21 u chlapce je označována 47,XY,21+ a u dívky 47,XX,21 plus.

Genetické vlivy

Klinefelterův syndrom je označován 47,XXY. Objevil ho americký endokrinolog rakouského původu Harry **Klinefelter** a popsal v roce 1942. (Výskyt 1:500).

Jsou to muži vyšší postavy s feminními rysy. Mají málo výrazné sekundární pohlavní znaky, ochlupení mají ženského typu, varlata mají malá, častá je gynekomastie. Potence bývá snižena, jsou často neplodní.

Jejich inteligence bývá v normě nebo v širší normě.

V učení mívají obtíže.

Ve srovnání s vrstevníky jsou méně aktivní a méně asertivní a agresivní.

Bývají často vrstevníky (i menšími a slabšími) šikanováni. Léčba testosteronem.

Genetické vlivy

Syndrom trizomie XYY u mužů (47,XYY) je označován jako **supermuž** (nadsameček).

Častý výskyt je u mužů nad 185 cm.

Mají nejen vyšší postavu, ale i sklon k agresivitě a k asociálnímu chování. Intelekt je zpravidla normální. Plodnost mají sníženou.

Manželství není supermužům doporučováno pro špatnou prognózu citového vztahu manželů. Mají záchvaty zlosti a zuřivosti (agresivity) a jsou náladoví.

Genetické vlivy

Syndrom trizomie XXX u žen (47,XXX) je označován jako **superžena** (nadsamička).

Mají podobně jako supermuži nadměrně vysokou postavu. Jejich plodnost je snížena nebo chybí.

Duševní vývoj bývá lehce opožděný. Prospěch ve škole mívají podprůměrný. U plodných (fertilních) superžen je možno očekávat výskyt dcer s touto aberací a synů s aberací XXY, tedy s Klinefelterovým syndromem.

Genetické vlivy

Např. AUTISMUS je determinován geny ve značné míře.

Vysokofunkční autismus (intelligenčně v normě).

Středně funkční autismus (intelligenčně lehká až střední retardace).

Nízkofunkční autismus (intelligenčně těžká až hluboká retardace).

V ČR je asi 15-20 000 autistických jedinců (zejména mužů).

Jde o pervazivní vývojovou poruchu.

Genetická determinace

- **Geny** významně zvyšují pravděpodobnost, že si jejich nositel vytvoří jisté psychické a osobnostní vlastnosti.
- Byly objeveny geny zodpovědné např. za nikotinismus, alkoholismus, deprese, radost z dobrodružství, za poruchy řeči, za špičkové sportovní výkony.
- Co není geneticky (konstitučně, jako subjekt možný, potencionálně) dáno nedokáže plně „dodat“ ani dobré psychosociokulturní působení.

Sociální determinace

Rodina.

Škola.

Sociální skupiny, zejména referenční (identifikační, napodobivé) a závadové.

Media.

Společenské normy.

Právní normy.

Etické normy.

Kultura.

Podmínky úspěšnosti rodiny

Lewis Madison *Terman*

(1877-1956)

1. *Mimořádná spokojenost v původní rodině.*
2. *Šťastné (spokojené) dětství.*
3. *Bezkonfliktní vztah k matce a otci.*
4. *Disciplinovaná výchova (ne však drsná).*
5. *Silné citové pouto k matce a otci.*
6. *Otevřený vztah rodičů k dětem v otázkách sexuality.*
7. *Ne časté a ne příliš tvrdé tresty v dětství.*
8. *Vyrovnaný předmanželský vztah.*

L.M. Terman

LEWIS M. TERMAN

Základní a další funkce rodiny

Státem primárně vyžadované:

- 1. *Biologicko- reprodukční.***
- 2. *Ekonomicko (i materiálně) zabezpečovací.***
- 3. *Výchovně socializační.***

- **Další důležité funkce rodiny:**
- Citová podpora.
- Tvorba zdravého a kulturního životního stylu.

Typy funkčnosti rodiny (pediatr a spoluzakladatel SOS vesniček Jiří Dunovský)

Funkční (neklinická) rodina (asi 85%)

Problémová rodina (asi 12,5%).

Dysfunkční rodina (asi 2%).

Afunkční rodina (asi 0,5%).

Jiří Dunovský a Marie Vodičková

MUDr. a JUDr.

Klinické rodiny

Rodiny se specifickými problémy a potřebami ohrožené závadami a poruchami v plnění svých základních funkcí, a proto často vyžadující odbornou pomoc a péči (např. psychologickou, pedagogickou, sociální, zdravotnickou).

Např. rodiny s:
nemocným dítětem.
alkoholikem.
narkomanem.
workoholikem.
rivalitními vztahy.
domácím násilím.
problémy před rozvodem.
potížemi po rozvodu.

Typy zanedbávání v rodině

- **Fyzické** (přetěžování tělesnou prací).
- **Zdravotní** (strava, nemoci).
- **Sociálně- kulturní** (oblékání, nevhodné trávení volného času).
- **Bezpečnostní** (pády, opařeniny, úrazy).
- **Emoční** (emoční deprivace nebo subdeprivace).
- **Výchovné** (edukativní insuficience).

Hlavní podmínky eufunkčního vývoje dítěte 1/2

- Dobrý **zdravotní stav** rodičů.
- Absence **genetické zátěže** (včetně tč. spících nežádoucích genů).
- Zdárný průběh **těhotenství**.
- Zdárný průběh **porodu**.
- Zdárný průběh **novorozeneckého období**.
- Zdárný průběh **všech etap (stadií) vývoje** až do současnosti.

Hlavní podmínky eufunkčního vývoje dítěte 2/2

- Dobrá úroveň rodiny:
-
- - socioekonomická;
- - psychosociální;
- - kulturní;
- - edukativní (kognice, emoce, konace).
- Dobrá úroveň scholarity i mimoškolní stimulace.

Faktorový model efektivnosti školy

- Cílevědomé vedení školy ředitelem.
- Angažovaný zástupce ředitele.
- Velký podíl učitelů na přípravě obsahu a organizace výuky.
- Shoda mezi učiteli ve vykonávání profesních povinností.
- Přesná strukturace času každého výukového dne.
- Intelektuálně náročná výuka.
- Výrazná pracovní atmosféra školy.
- Soustředěnost výuky na daná témata.
- Maximální komunikace mezi učiteli a žáky.
- Časté hodnocení výkonů žáků.
- Intenzivní spolupráce školy s rodiči.
- Příjemné klima ve škole pro žáky i učitele.

(Mortimor, na základě longitudoálního výzkumu – dle Průcha: *Moderní pedagogika*)

Tradiční škola

- Tradiční česká a slovenská škola učí převážně vědomostem, podává především informace.
- Vyžaduje hlavně vnímání, paměť a pochopení, reproduktivnost.
- Nerozvíjí adekvátně kritické, hodnotící a tvořivé myšlení a kreativitu.
- Nepřipravuje v optimální míře na kvalitní a produktivní profesní a osobní život.

(Kováč, D., 2007;318. Zelina M., 2007)

Psychosociokulturní determinace

- Jde o sociální, kulturní a především o správné edukativní působení na psychiku a osobnost v rodině a ve škole při akceptování a adekvátním emočním saturování dané osobnosti.
- Jde o adekvátní socializaci jako o proces výchovy a pasivního i aktivního učení, v němž si člověk osvojuje a internalizuje určitý kulturní systém norem, hodnot, dovedností, zkušeností a poznatků, jež mu umožňují začlenit se do určité společnosti a aktivně se účastnit jejího života.

Osobní determinace

- Autoregulace.
- Sebevýchova.
- Selfmanagement.
- Autokultivace.
- Egogenie.

Typy výchovy podle Leo Kanner (1894-1981)

- Akceptující.
- Rejekční.
- Perfekcionistická.
- Hyperprotektivní.

Diagnostika vychovanosti

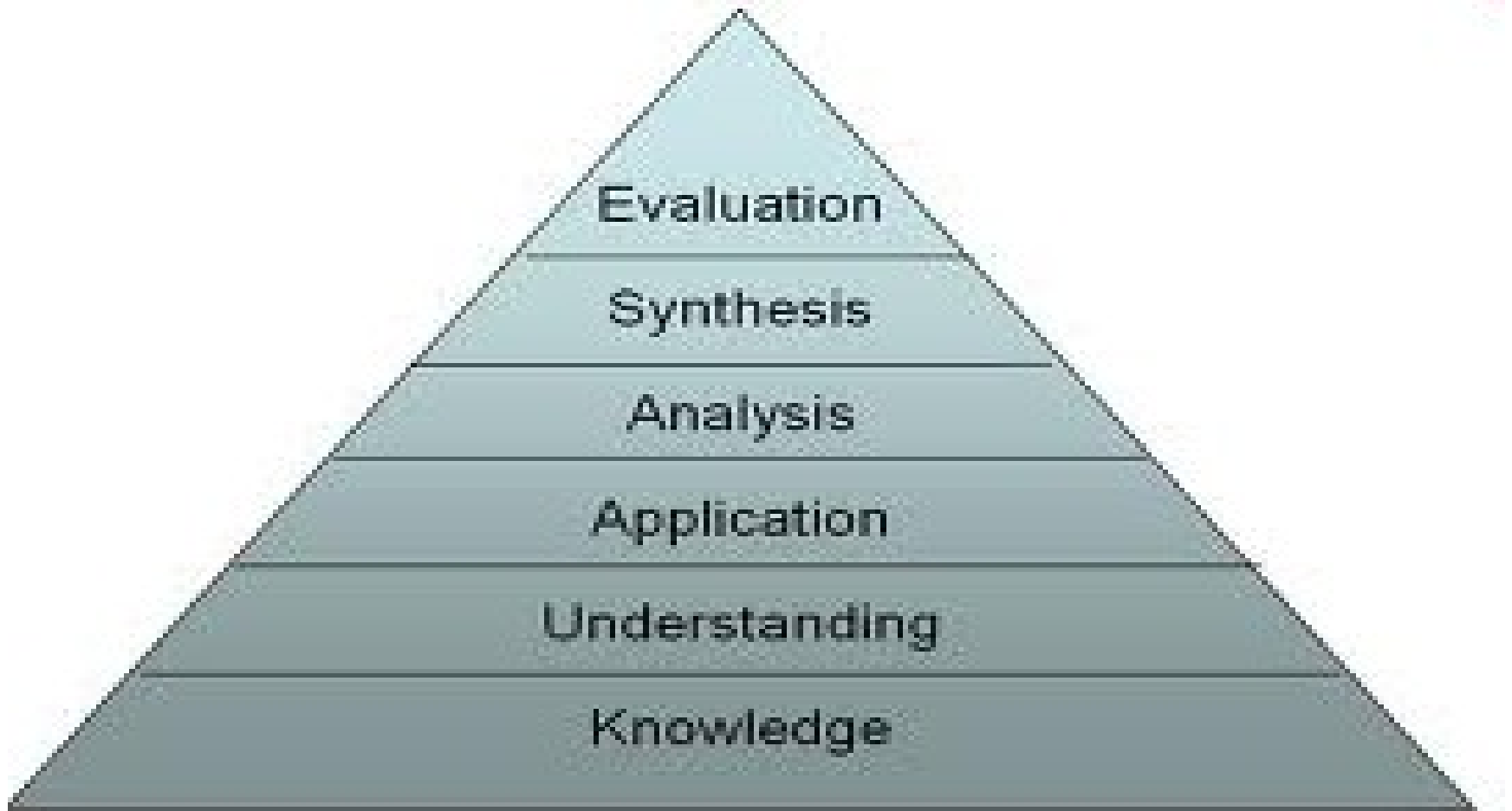
- *Typy nesprávné výchovy:*
 - *Rejekční*
 - *Hyperdominantní*
 - *Hyperprotektivní*
 - *Kontrastní*
 - *Laxní*

Taxonomie vzdělávacích cílů (Benjamin S. Bloom: 1913-1999)

- *Zapamatování.*
- *Porozumění.*
- *Aplikace.*
- *Analýza.*
- *Syntéza.*
- *Hodnocení.*

- *Mastery Learning*

Původní taxonomie Benjamina **Blooma**

Modernizovaná B.S. Bloomova taxonomie

- **Zapamatovat si** tj. získat pamětní poznatky.
- **Porozumět** tj. získat konceptuální poznatky.
- **Aplikovat** tj. využívat procedurální poznatky.
- **Analyzovat (Analysing)**- syntéza je ex
- **Hodnotit** tj. používat metakognitivní poznatky.
- **Tvořit** tj. vytvářet originální statky.

Benjamin Bloome (1913-1999)

Taxonomie sociálně-komunikativních cílů

- Royl (1978).
- *Viz Vinelandská škála sociální zralosti.*

Taxonomie výchovných cílů podle Jacquese **Delorse**, nar.1925

- **Učit se:**
- *poznávat;*
- *jednat;*
- *žít společně ;*
- *být.*

Jacques Lucien Jean Delors

Diagnostika jednotlivých vývojových etap

- 1. **Orálně senzorické období** (do 1 roku života) : základní důvěra proti základní nedůvěře.
- 2. **Svalově anální období** (2 až 3. rok) : autonomie proti studu a pochybám.
- 3. **Lokomotoricky genitální období** (3. až 5 rok) : iniciativa proti vině.
- 4. **Latence** (6. až 12 rok) : snaživost proti méněcennosti.
- 5. **Puberta a adolescence** : (12 – 20 let) : identita proti konfuzi rolí.
- 6. **Mladší dospělost** : (20. -30. rok) : intimita proti izolaci.
- 7. **Dospělost** : (30 – 60 let) : generativita proti stagnaci.
- 8. **Zralý věk** : (od 60. let do smrti) : integrita proti zoufalství.

(Erik Erikson: Osm věků)

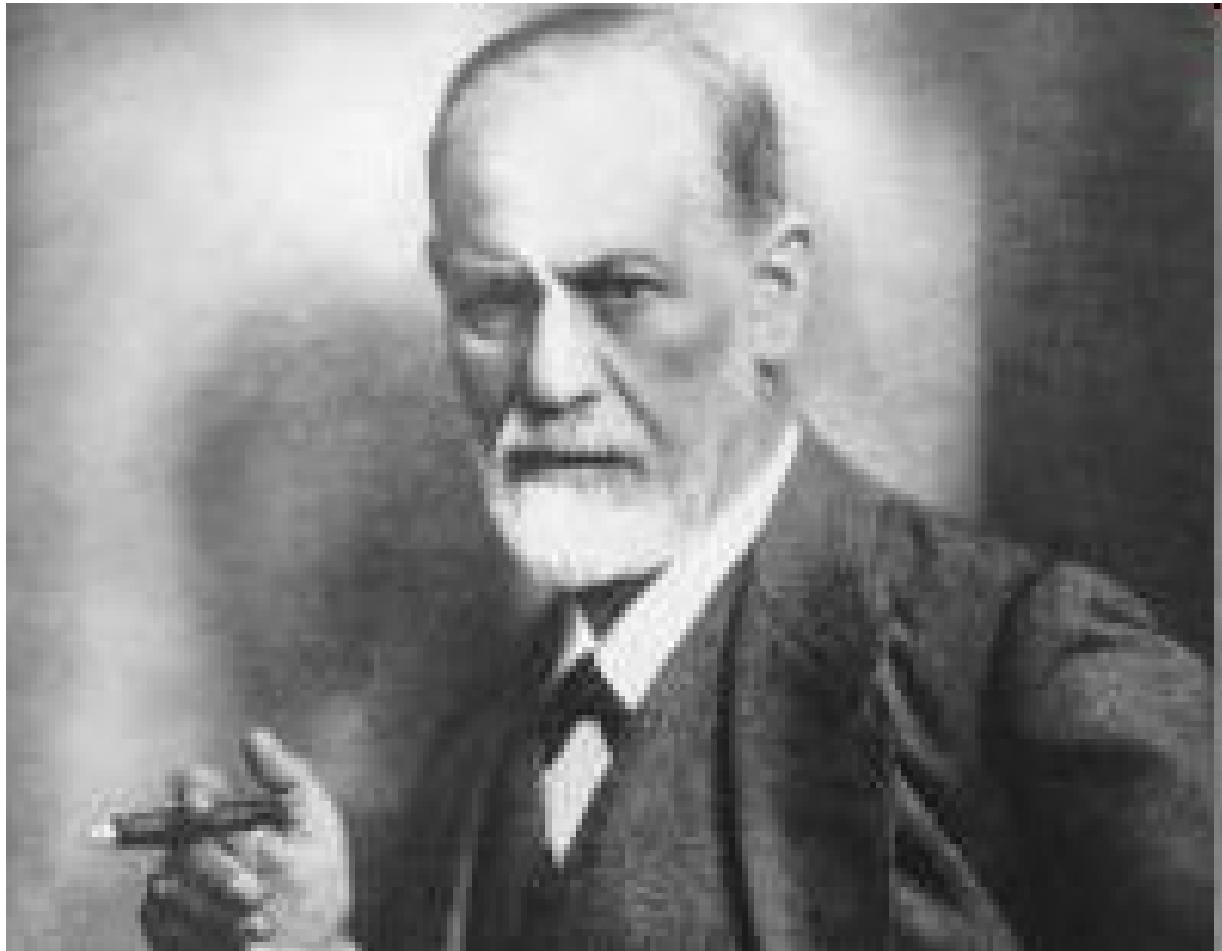
Erik Erikson (1902-1994)

Vývojové etapy (fáze) podle S. Freuda

- 1. **Orální** (0 – 1 rok).
- 2. **Anální** (2. až 3. rok).
- 3. **Falická** (3 - let)
 - Oidipovský komplex.
 - Elekťin komplex.
- 4. **Latentní** (6 až 12 let).
- 5. **Genitální** (od 12 let).

Sigmund **FREUD** (1856-1939)

Taxonomie kognitivních cílů výuky podle Josefa **Maňáka** (2003)

- *Reprodukce.*
- *Jednoduché myšlenkové operace.*
- *Složitější myšlenkové operace.*
- *Sdělení poznatku.*
- *Tvořivé myšlení.*

Josef Maňák

Učební styly

1

- Levohemisférový.
- Pravohemisférový (**Z. Matějček**).

- Dynamický.
- Praktický.
- Imaginativní.
- Analytický (B.Mc. **Carthyová**).

- Verbalizátorský.
- Vizualizátorský.

Zdeněk Matějček (1922-2004)

Učební styly

2

- Aktivátorský.
- Reflektorický.
- Teoretický.
- Praktický (**P.Honey**) .

- Kognitivně komplexní.
- Kognitivně simplexní (**G.Pask**).

- Hlubkový.
- Mezistyl.
- Povrchní.
(**M. Solárová**).

Učební strategie

- *Metakognitivní.*
- *Automanažerské.*
- *Paměťové.*
- *Kompenzační.*
- *Motivační (emoční).*
- *Volní.*
- *Smyslové a pohybové.*
- *Sociálně komunikativní.*

Diagnostika školní úspěšnosti a neúspěšnosti

- **Zjištění druhů příčin školní neúspěšnosti:**
 - *Sociálně psychologické (rodina, škola).*
 - *Biologicko psychologické (příušnice).*
 - *Intrapsychické (intelektuální pasivita).*

Diagnostika inteligence

- IST – *Intelligenz Struktur Test*, tj. komplexní test struktury intelektu Rudolfa **Amthauera**.
- RA – **Ravenovy** *progresivní matrice*.
- Gd – F. **Goodenoughové** test kresby lidské postavy.
- R. **Zazzo**vo pravidlo.

Pásma inteligence

- IQ 140 a vyšší – genialita.
- 130 - 139 superiorní inteligence.
- 120 – 129 značně nadprůměrná .
- 110 – 119 lehce nadprůměrná.
- 90 - 109 průměrná.
- 80 - 89 mírně podprůměrná.
- 70 - 79 inferiorní.
- 49 a méně mentální retardace.
- .

Pásma mentální retardace

- **Mentální retardace**
- - lehká (Podle R. **Zazza** opoždění o 1/3 až 1/2 věku – platí do 16 let) IQ 69-50
- - středně těžká (opoždění o více než 1/2 věku) IQ 49-35
- - těžká IQ 34-21
- - hluboká IQ 20 (19) a níže
- **Syndrom idiot savant** – některé schopnosti enormně rozvinuty, jiné na úrovni mentální retardace, obvykle u autismu
- **Demence**
- **Pseudodemence**
- **Sociální zanedbanost**

Diagnostika vzdělanosti

- Žádoucí vlastnosti **vzdělávacích cílů**:
- **SMART zkratka**
- *Specific*- konkrétní.
- *Measurable* – měřitelný, kontrolovatelný.
- *Achievable* – akceptovatelný.
- *Relevant*- reálný.
- *Timed* – termínovaný.

Anormativita a patologie

- **Dificility** (závady chování a prožívání).
- **Poruchy chování.**
- **Poruchy osobnosti** (dříve např. psychopatie).
- **Mentální retardace**

(dříve oligofrenie).

Demence (např. pouřazové nebo senilní).

Psychózy (např. schizofrenie ,
maniodepresivita).

Psychopatologické tendence některých učitelů (SCL Derogatis a spol.)

- Somatisace
- Obsese – kompulse.
- Interpersonální senzitivita.
- Deprese.
- Anxiozita.
- Hostilita.
- Fobie (např. arachnofobie, myzofobie).
- Paranoidní myšlení.
- Psychoticismus.

Leonard R. Derogatis

SOMATIZACE (12)

- 1. Bolesti hlavy (cefalgie). 0,1,2,3,4
- 2. Pocity na omdlení nebo závratí (vertigo). 0,1,2,3,4
- 3. Bolesti u srdce nebo na hrudníku. 0,1,2,3,4
- 4. Bolesti v kříži nebo jinde na páteři. 0,1,2,3,4
- 5. Návaly na zvracení (nausea, vomitus (lat.) nebo emesis (řec.)) nebo nevolnost od žaludku. 0,1,2,3,4
- 6. Bolesti svalů (myalgie). 0,1,2,3,4
- 7. Pocity nedostatku vzduchu nebo „krátkosti dechu“. 0,1,2,3,4
- 8. Návaly horka nebo chladu. 0,1,2,3,4
- 9. Necitlivost nebo pocity tuposti některých částí těla. 0,1,2,3,4
- 10. Pocity staženého hrdla, cizího tělesa v krku. 0,1,2,3,4
- 11. Pocity slabosti (astenie) v některých částech těla. 0,1,2,3,4
- 12. Pocity tíže v rukách nebo v nohách. 0,1,2,3,4

- Doplnující otázky

Klíč k somatizaci

- Orientačně:
hranice normy: 11
patologie :15

OBSESE a KOMPULZE

- Nechtěné, nepříjemné myšlenky, slova nebo nápady, kterých se nemůžete zbavit. 0,1,2,3,4
- Strach, že si něco nezapamatuje nebo že v případě potřeby si na to okamžitě nevzpomene. 0,1,2,3,4
- Nesnášení povrchnosti, nedbalosti a nepořádnosti. 0,1,2,3,4
- Pocit, že Vám něco brání dostat se z místa (ukončit práci apod.). 0,1,2,3,4
- Nutnost dělat vše velmi pomalu pro zabezpečení správnosti. 0,1,2,3,4
- Potřeba kontrolovat a překontrolovávat po sobě to, co děláte. 0,1,2,3,4
- Nerozhodnost, rozhodovat se s obtížemi. 0,1,2,3,4
- Přestává mě to myslet, vypovídá mi paměť. 0,1,2,3,4
- Vedlejší myšlenky mi brání soustředit se, 0,1,2,3,4
- Nutkání opakovat tytéž úkony jako doteky, počítání, mytí se a podobně, 0,1,2,3,4

Klíč k obsesím a kompulzím

- Orientačně:
hranice normy: 12
patologie : 13

Zvýšená interpersonální senzitivita

- Pocit, že Vás druzí kritizují. 0,1,2,3,4
- Cítit se plachý(á), stydlivý(á) nesvůj (nesvá) ve vztahu k opačnému pohlaví. 0,1,2,3,4
- Snadná zranitelnost citů. 0,1,2,3,4
- Pocit, že Vám druzí nerozumějí nebo s vámi necítí. 0,1,2,3,4
- Pocit, že jsou Vám lidé nepřátelští nebo Vás nemají rádi. 0,1,2,3,4
- Pocity méněcennosti vůči druhým. 0,1,2,3,4
- Cítit se nesvůj (á). Nejistý (á), když se na Vás lidé dívají. 0,1,2,3,4
- Cítit se nesvůj (á) a nejistý (á) mezi lidmi. 0,1,2,3,4
- Při jídle nebo pití v přítomnosti jiných lidí nepříjemný pocit. 0,1,2,3,4

Klíč k interpersonální senzitivě

- Orientačně
- Hranice normy: 7
- Patologie : 11

Subdeprese a deprese

- Ztráta sexuálního zájmu nebo uspokojení. 0,1,2,3,4
- Pocit, že máte málo energie nebo že jste zpomalen(a). 0,1,2,3,4
- Myšlenky na ukončení života. 0,1,2,3,4
- Mít blízko k pláči, snadno se rozplakat. 0,1,2,3,4
- Pocit, jako byste byl(a) chycen(a) do pastí, zaskočen (a),přistižen(a) při něčem nedovoleném apod. 0,1,2,3,4
- Sebeobviňování. 0,1,2,3,4
- Pocit osamělosti, opuštěnosti. 0,1,2,3,4
- Sklíčenost, skleslost, smutná nálada. 0,1,2,3,4
- Připouštět si nadměrné starosti. 0,1,2,3,4
- Pocit, že nemáte o nic zájem. 0,1,2,3,4
- Pocit beznaděje do budoucna. 0,1,2,3,4
- Pociťovat vše jako značnou námahu. 0,1,2,3,4
- Pocit, že za nic nestojíte, k ničemu nejste, nikam se nehodíte. 0,1,2,3,4
-

Klíč k subdepresím a depresím

- Orietačně
- Hranice normy: 12
- Patologie: 20

ANXIOZITA

- Nervozita, vnitřní neklid nebo rozechvění. 0,1,2,3,4
- Svalové chvění v rukách či nohách, třesavka. 0,1,2,3,4
- Náhlé a bezdůvodné stavy vyplašenosti, zděšení, paniky. 0,1,2,3,4
- Neurčité pocity úzkosti a strachu. 0,1,2,3,4
- Bušení srdce nebo zrychlený tep. 0,1,2,3,4
- Pocity napětí a rozrušenosti. 0,1,2,3,4
- Chvilky pocitů hrůzy nebo paniky. 0,1,2,3,4
- Pocity takového neklidu, nepokoje, že nemůžete ani klidně sedět. 0,1,2,3,4
- Známé věci jako by byly podivné, neskutečné. 0,1,2,3,4
- Děsivé myšlenky nebo představy. 0,1,2,3,4

Klíč k anxiositě

- Orientačně
- Hranice normy: 10
- Patologie: 15

HOSTILITA

- Dát se snadno znepokojit nebo podráždit. 0,1,2,3,4
- Náhlé a bezdůvodné výbuchy emocí, afektů a nálad, které nemůžete ovládnout. 0,1,2,3,4
- Nápady a nutkání někoho zbit, zranit ho nebo mu nějak ublížit (např. dát mu facku). 0,1,2,3,4
- Touha lámat, rozbítet nebo jinak ničit věci. 0,1,2,3,4
- Dostávat se do častých sporů (konfliktogenost). 0,1,2,3,4
- Sklony zlostně na někoho pokřikovat, křičet nebo vztekle házet, práskat věcmi (dveřmi). 0,1,2,3,4

Klíč k hostilitě

- Orientačně
- Hranice normy : 4
- Patologie: 5

FOBIE

- Pocity strachu z otevřených prostranství (široké ulice, parky, pole). 0,1,2,3,4
- Obavy, strach vycházet z domova. 0,1,2,3,4
- Strach z cesty autobusem, vlakem, tramvají nebo metrem. 0,1,2,3,4
- Nutnost vyhnout se ze strachu určitým místům, předmětům nebo činnostem. 0,1,2,3,4
- V návalu lidí jako ve frontě, v obchodě, v kině se cítit nepříjemně, nejistě. 0,1,2,3,4
- Nepříjemný pocit, nervozita, jste-li o samotě. 0,1,2,3,4
- Strach z mdloby na veřejnosti. 0,1,2,3,4

Klíč k fobiím

- Orientačně
- Hranice normy: 3
- Patologie: 5

PARANOIDNÍ MYŠLENÍ

- Pocit, že druzí mají vinu na většině Vašich obtíží. 0,1,2,3,4
- Pocit, že většině lidí nelze věřit. 0,1,2,3,4
- Pocit, že druzí Vás pozorují, sledují Vás nebo si o Vás povídají. 0,1,2,3,4
- Mívat nápady nebo názory, které nejsou „pro druhé“. 0,1,2,3,4
- Druzí Vám nevyjadřují dostatečně uznání za Vaše úspěchy a zásluhy. 0,1,2,3,4
- Myšlenky, že Vás lidé využijí až zneužijí, dáte-li jim příležitost, necháte-li se. 0,1,2,3,4

Klíč k paranoidnímu myšlení

- Orientačně
- Hranice normy: 3
- Patologie: 6

PSYCHOTICISMUS (10)

- Pomyšlení, že někdo může ovládat Vaše myšlenky. 0,1,2,3,4
- Slyšení hlasů, zvuků apod., které jiní neslyší. 0,1,2,3,4
- Pocit, že druzí čtou a znají Vaše tajné myšlenky. 0,1,2,3,4
- Míváte myšlenky, které Vám připadají, že nejsou Vaše vlastní. 0,1,2,3,4
- Pocity samoty, osamocení, i když jste mezi lidmi. 0,1,2,3,4
- Mívat myšlenky sexuálního obsahu, které silně obtěžují, znepokojují. 0,1,2,3,4
- Myšlenky, že zasloužíte potrestání za hříchy, přestupky nebo poklesky. 0,1,2,3,4
- Myšlenka, že se děje nebo se už stalo něco vážného, změna s Vaším tělem.
- Necítíte se citově blízký(á) k žádné osobě. 0,1,2,3,4
- Dojem, že s Vaším myšlením, rozumem není něco v pořádku. 0,1,2,3,4

Klíč k psychoticismu

- Orientačně
- Hranice normy: 3
- Patologie : 5

Nezařazené položky (7)

- **1. Poor appetite.**
- Špatná chuť k jídlu. 0,1,2,3,4
- **2. Trouble falling asleep.**
- Potíže s usínáním. 0,1,2,3,4
- **3. Thoughts or death or dying.**
- Myšlenky na smrt nebo umírání. 0,1,2,3,4
- **4. Overeating.**
- Přejídání se. 0,1,2,3,4
- **5. Awakening in the early morning.**
- probouzí se příliš brzy. 0,1,2,3,4
- **6. Sleep that is restless or disturbed.**
- Neklidný nebo narušený spánek. 0,1,2,3,4
- **7. Feelings of guilt.**
- Pocity viny. 0,1,2,3,4

Klíč k nezařazeným položkám

- Orientačně
- Hranice normy: 6
- Patologie: 9

Obecný ukazatel závažnosti

- Orientačně
- Hranice normy : 72
- Patologie.10 7

Klinická psychologie a patopsychologie

Boleslav **Bárta**

(1929-1991).

Klinický psycholog
ve školství.

Zakladatel

Psychologické
výchovné kliniky

V Brně.

Klasifikace dětí a mládeže se závadami chování a prožívání

- Podle **symptomatologie** (tj. projevovaných příznaků), která nám může pomoci jako metodika vyhledávání, **identifikace** jednotlivých typů dětí, si můžeme hlavní okruhy závad chování a prožívání (občasných, kratších, situačních a ještě nedosahujících kvantitativní ani kvalitativní úrovně a závažnosti poruch osobnosti a poruch chování uváděných např. v Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN) vydávané Ženevou) rozdělit do deseti skupin:
 - **zvýšená psychická tenze**
 - **Infantilismus, parvuloismus**
 - **sociálně pedagogicky anormativní chování**
 - **zvýšená interpersonální tenze až intropunitivita**
 - **parciální nedostatky komunikačních schopností a dovedností (zejména ústní i psané řeči) a poznávacích procesů**
 - **závady motoriky, lokomoce a praxe**
 - **psychomotorická instabilita**
 - **sociální, edukativní a kulturní zanedbanost**
 - **závady ve školské zdatnosti a výkonnosti**
 - **závady profesní a studijní orientace a adaptace**

Zvýšená psychická tenze 1/10

- Mezi projevy zvýšené **psychické tenze** patří:
 - *tréma, chvění, třes rukou, hlasu (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *přecitlivělá reakce na neúspěch, lítostivost, plačtivost (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *zasní se a je duchem nepřítomný (á) (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *špatná nálada (vypadá nespokojeně) (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *tísňivě prožívá svůj vzhled a jeho změny (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *zvýšená duševní zranitelnost, sebedoceňování (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *citové strádání(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *měnění barvy v obličeji, návaly krve, skvrny v obličeji, blednutí(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *strach z běžných věcí (např. z výšky, samoty, tmy, zvířat(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *okusování nehtů (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *bolesti hlavy, břicha, pocity slabosti při negat. medicínských nálezech (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *zvýšená potivost(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *pomrkávání, záškuby v obličeji, pohazování rukou, ramenem (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *pokašlávání, posmrkávání, aniž je člověk nachlazen (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *mne si často ucho, bradu, kroutí si vlasy, poštipuje se, cucá si prst(0 – 1 – 2 - 3)*

Psychomotorická instabilita 2/10

- Mezi typické příznaky psychomotorické *instability* patří např.:
- *velká živost, pohyblivost až neklid(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedovede klidně sedět, vrtí se, vybíhá z místa(0 – 1 – 2 - 3)*
- *mluví bez vyzvání, skáče druhým do hovoru(0 – 1 – 2 - 3)*
- *jedná zbrkle, impulzivně, bez rozmyšlení(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedokáže uspokojivě spolupracovat(0 – 1 – 2 - 3)*
- *pohybuje se překotně, naráží do předmětů, padá(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nevydrží dlouho u jedné hry, činnosti, práce(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nepozornost, rozptýlenost, závady pozornosti, nedovede se soustředit(0 – 1 – 2 - 3)*
- *brzy se unaví(0 – 1 – 2 - 3)*
- *náladovost, spory, konflikty(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nápadně se střídají dny, kdy se mu(jí) vše daří, a dny, kdy je nezvladatelný (á) a má samý neúspěch(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nevhodně vykřikuje(0 – 1 – 2 - 3)*
- *chová se bez náležitého odstupu(0 – 1 – 2 - 3)*
- *při práci se zabývá vedlejší činností (0 – 1 – 2 - 3))*
- *drobné i větší úrazy(0 – 1 – 2 - 3).*

Sociálně pedagogicky anormativní chování 3/10

- Mohou se vyskytovat např. tyto příznaky **anormativního** chování:
- *agresivita, destruktivnost, trápení zvířat a hmyzu, šikanování ostatních (0 – 1 – 2 - 3)*
- *výbuchy zlosti (0 – 1 – 2 - 3)*
- *zlomyslnost(0 – 1 – 2 - 3)*
- *krádeže a podvádění, lhavost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *drzost, vulgární vyjadřování, hrubost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *negativismus vůči autoritám, hádky a spory s dospělými(0 – 1 – 2 - 3)*
- *záškoláctví, toulavost, přespávání mimo domov, žádný nebo malý pocit viny při přestupcích(0 – 1 – 2 - 3)*
- *členství v závadové skupině, volba nevhodných kamarádů(0 – 1 – 2 - 3)*
- *vedení k odporu proti učiteli, vychovateli, vedoucímu (0 – 1 – 2 - 3)*
- *závady v sebeřízení (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nežádoucí hodnotová orientace, pití alkoholických nápojů (0 – 1 – 2 - 3)*
- *oplzlé řeči, předčasné sexuální zkušenosti (0 – 1 – 2 - 3)*
- *experimentování s nevhodným tetováním (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon k závislosti na nikotinismu (0 – 1 – 2 - 3)*
- *experimentování s drogami (0 – 1 – 2 - 3)*

Infantilismus, parvuloismus

4/10

- Mezi typické a pozorováním a rozhovorem snadno zjistitelné příznaky *infantilismu* patří:
- *chování psychosociálně odpovídá nižšímu věku (0 – 1 – 2 - 3)*
- *věk nepřiměřená hravost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *mnoho zdobnělin v řeči (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nepřiměřená mazlivost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nepřiměřená naivita (0 – 1 – 2 - 3)*
- *emoční labilita (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nesamostatnost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *egocentričnost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *fantazijní zaměřenost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedostatek zájmu o práci (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nadměrná závislost na pomoci druhých při práci, při oblékání (0 – 1 – 2 - 3)*
- *vyhledává přátelství převážně mladších nebo naopak starších(0 – 1 – 2 - 3)*
- *kladení důrazu na nápadnost v oblékání, účesu i obouvání(0 – 1 – 2 - 3)*
- *zanedbávání vypracování úkolů (0 – 1 – 2 - 3)*
- *celkově dětinské chování a prožívání (0 – 1 – 2 - 3)*
- To vše při inteligenci v mezích normy.

Zvýšená intropunitivita 5/10

- Osoba se zvýšenou *intropunitivitou* má např.:
- *strach nebo nadměrný ostych před cizími lidmi (0 – 1 – 2 - 3)*
- *snadnou duševní zranitelnost(0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon nést těžce i nepatrné napomenutí (0 – 1 – 2 - 3)*
- *přehnanou reakci na případný neúspěch (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon podléhat zákonitosti nadměrné motivace (0 – 1 – 2 - 3)*
- *tendenci při zkoušení mluvit potichu (0 – 1 – 2 - 3)*
- *neschopnost uplatnit své znalosti, snížené sebevědomí (0 – 1 – 2 - 3)*
- *obtížné přizpůsobování se v nových situacích(0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon k odmítání slovní komunikace (0 – 1 – 2 - 3)*
- *potřebu ujišťování o správnosti svého postupu a potřebu systematického výchovného vedení k adekvátní sebedůvěře a adaptabilní komunikaci (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon chovat se nejistě a „podezřele“ při vyšetřování přestupků i když je sám(a) nevinn(a) apod. (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon k samotářství (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sebepodceňování (0 – 1 – 2 - 3)*
- *neschopnost se s ostatními sblížit (0 – 1 – 2 - 3)*
- *uzavřenost, projevuje se často tichou vzdorovitostí, pasivním negativismem (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon k nesmělosti, plachosti, přílišné podřídivosti (0 – 1 – 2 - 3)*
- *přeceňuje ostatní lidi (0 – 1 – 2 - 3).*

Parciální nedostatky řeči a poznávacích procesů 6/10

- Mezi symptomy této dificulty patří:
 - *narušení zvuku řeči, např. huhňavost (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *narušení plynulosti a tempa řeči, např. breptavost(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *narušení článkování řeči, např. Patlavost (dyslalie) (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *závady řeči doprovázející jiné dominantní postižení(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *závady hlasu(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *potíže ve čtení a jazycích, ač např. v matematice dobře prospívá (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *zaměňování slov a písmen - na konci prvního ročníku i později pozměňuje tvarově nebo zvukově podobná písmena, např. r-z, k-h, d-t, n-m, a-e, p-g, d-b (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *slabikuje, není schopno při čtení sledovat obsah čteného (i ve vyšší třídě)(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *obtížně skládá i jednoduchá slova (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *při čtení vyslovuje s obtížemi těžší skupiny souhlásek a neznámá slova(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *přehazuje či vynechává při čtení hlásky a slabiky, hlavně koncové (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *přehazuje či vynechává hlásky a slabiky při psaní(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *píše s gramatickými chybami(0 – 1 – 2 - 3)*
 - *domýšlí si koncovky a slabiky (často chybně) (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *zaměňování tvarově či zvukově podobných písmen: s-z, p-q, m-n, h-k, z-c, b-d, t-j (0 – 1 – 2 - 3)*
 - *Rozlišování zrcadlových písmen souvisí s vývojem uvědomělého poznávání pravé a levé strany. Někdy je čtení jen nápadně pomalé, těžkopádné, ale bez typických chyb. V písemném projevu dítěte často vynechává a přidává písmenka, nerozlišuje tvrdé a měkké slabiky: di-dy atp., špatně píše tvary písmen, zaměňuje je, přehazuje pořadí písmen ve slově (dysortografie bývá asi v 60 % spojena s dyslexií).*

Závady motoriky, lokomoce a praxie 7/10

- U jedinců s problémy v motorice, lokomoci a praxii (obratnosti) se vyskytuje např.:
- *mimořádně neúhledný kresebný a výtvarný projev(0 – 1 – 2 - 3)*
- *potíže v prostorové orientaci (0 – 1 – 2 - 3)*
- *kostrbaté písmo s nepřiměřeným tlakem(0 – 1 – 2 - 3)*
- *neobratnost a nesamostatnost v sebeobsluze(0 – 1 – 2 - 3)*
- *manuální nezručnost(0 – 1 – 2 - 3)*
- *potíže v rýsování (0 – 1 – 2 - 3)*
- *neobratnost v tělocviku, nešikovnost(0 – 1 – 2 - 3)*
- *neuspořádanost pohybů při chůzi(0 – 1 – 2 - 3)*
- *upadnutí, úrazy, poranění(0 – 1 – 2 - 3)*
- *částečně ochrnutá ruka, noha, kulhání(0 – 1 – 2 - 3)*
- *přecvičená levá ruka, protože nelze používat pravou(0 – 1 – 2 - 3)*
- *překřížená lateralita(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nevyhraněná lateralita(0 – 1 – 2 - 3)*
- *grimasování(0 – 1 – 2 - 3)*
- *třesy, záškuby(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nezvládnuté pohyby(0 – 1 – 2 - 3)*
- *závada uspořádání, plynulosti a souhry aktivních volných pohybů(0 – 1 – 2 - 3)*
- *zhoršené vnímání vlastního těla(0 – 1 – 2 - 3)*

Sociální, edukativní a kulturní zanedbanost 8/10

- Jedinec s touto difícilitou projevuje např.:
- *špatnou přípravu na vyučování (0 – 1 – 2 - 3)*
- *výukové nedostatky, ač je normálně rozumově nadané(0 – 1 – 2 - 3)*
- *obtížné chápání výkladu nové látky pro velké mezery ve znalostech(0 – 1 – 2 - 3)*
- *primitivní a vulgární formy sociální komunikace(0 – 1 – 2 - 3)*
- *malou slovní zásobu(0 – 1 – 2 - 3)*
- *vývojové závady řeči mluvené i psané (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedbalou úprava zevnějšku (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nepořádek v osobních věcech(0 – 1 – 2 - 3)*
- *nezájem o četbu časopisů a knih (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nezájem o kulturní záležitosti (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nezájem o divadelní hry a vážné filmy (0 – 1 – 2 - 3)*
- *opožděný somatický vývoj, nižší vzrůst , nízká hmotnost atd. (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedostatky v návycích osobní hygieny (0 – 1 – 2 - 3)*
- *odpudivý zápach (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nečistota pomůcek (0 – 1 – 2 - 3)*

Podprůměrná školská zdatnost a výkonnost 9/10

- *Absolutní* školní neúspěšnost (0 – 1 – 2 - 3)
- *Relativní* školní neúspěšnost (0 – 1 – 2 - 3)
- Sociálně psychologické příčiny (0 – 1 – 2 - 3)
- Biologicko-psychologické příčiny (0 – 1 – 2 - 3)
- Intrapsychické příčiny (0 – 1 – 2 - 3)
- Chybná technika učení (0 – 1 – 2 - 3)
- Intelektuální pasivita (0 – 1 – 2 - 3)
- Záporný vztah k učení (0 – 1 – 2 - 3)
- Důsledky ADD (závady a poruchy pozornosti) a ADHD (0 – 1 – 2 - 3)
- Poruchy sebehodnocení (0 – 1 – 2 - 3)

Závady ve školské a profesní orientaci a adaptaci 10/10

- Za závady v profesní a studijní orientaci a adaptaci považujeme:
- *nerozhodnost v tom, jaké povolání nebo školu si má vybrat (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nezájem o další studium (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nezájem o konkrétní profesi(0 – 1 – 2 - 3)*
- *lenivost (0 – 1 – 2 - 3)*
- *neomluvené absence (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon k fluktuaci (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedodržování hygienických pokynů při práci (0 – 1 – 2 - 3)*
- *nedodržování bezpečnostních pokynů při práci(0 – 1 – 2 - 3)*
- *neadekvátnost a nereálnost volby povolání (studia), a to buď z hlediska schopností nebo motivace apod. (0 – 1 – 2 - 3)*
- *neangažovanost při volbě povolání či studia (0 – 1 – 2 - 3)*
- *pasivitu nebo lhostejnost k vlastní budoucnosti (0 – 1 – 2 - 3)*
- *projevy obtížné adaptace na studium či profesi (0 – 1 – 2 - 3)*
- *projevy záporného vztahu k vybranému studiu či profesi (0 – 1 – 2 - 3)*
- *snahu přestoupit na jiný obor nebo z oboru odejít (0 – 1 – 2 - 3)*
- *sklon k profesní labilitě jedince v určité profesi (0 – 1 – 2 - 3)*

Obecná charakteristika dificilit

- 1.Nesplňují závazná kritéria uvedená pro poruchy chování a poruchy psychiky a osobnosti v MKN–10, jsou tedy nepatologické a nedefektní.
- 2.Jsou krátkodobější, mívají epizodický ráz.
- 3.Jejich projevy jsou méně intenzivní a někdy pouze monosymptomatické.
- 4.Jsou společensky méně závažné než poruchy.
- 5.Jsou podmíněné spíše situačně a sociálně (edukativně) než osobnostně zakotveny (např.geneticky).
- 6.Jsou častěji reverzibilní (tedy prognosticky optimističtější než poruchy).
- 7.Reagují kladně již na adekvátní pedagogickou a psychologickou nápravnou péči.

Poruchy osobnosti a chování

- F60 Specifické poruchy osobnosti.
- F61 Smíšené a jiné poruchy osobnosti.
- F62 Přetrvávající změny osobnosti, které nelze přisoudit hrubému poškození nebo nemoci mozku.
- F63 Návykové a impulzivní poruchy.
- F64 Poruchy pohlavní identity.
- F65 Poruchy sexuální preference.
- F66 Psychické a behaviorální poruchy spojené se sexuálním vývojem a orientací.
- F68 Jiné poruchy osobnosti a chování u dospělých.
- F69 Nespecifikovaná porucha osobnosti a chování u dospělých.

F60 Specifické poruchy osobnosti

- F60.0 Paranoidní porucha osobnosti.
- F60.1 Schizoidní porucha osobnosti.
- F60.2 Dissociální porucha osobnosti.
- F60.3 Emočně nestabilní porucha osobnosti.
- F60.4 Histrionská porucha osobnosti.
- F60.5 Anankastická porucha osobnosti.
- F60.6 Anxiózní (vyhýbavá) porucha osobnosti.
- F60.7 Závislá porucha osobnosti.
- F60.8 Jiné specifické poruchy osobnosti.
- F60.9 Porucha osobnosti nespecifikovaná

Obecně o specifických poruchách osobnosti

- Jde o trvalé povahové odchylky od normy (dřívější označení – psychopatie):
- - převažují vlivy genetické nad psychosociálními.

- Diagnostická kritéria: trvalé výrazně disharmonické postoje a chování, které je výrazně maladaptivní v široké oblasti osobních a sociálních situací.

Specifické poruchy osobnosti 1

Paranoidní porucha osobnosti (též kverulatoční, fanatická):

- povaha málo společenská, nedůtklivá a vztahovačná s malým smyslem pro humor, se sklonem vyvolávat konflikty; nadměrná citlivost na nezdary, na domnělé urážky, trvalá tendence k zášti.

Schizoidní porucha osobnosti:

- citový chlad, uzavřenost, nesdílnost, neschopnost prožívat radost (anhedonie), oploštělá afektivita, autismus.

Disociální porucha osobnosti:

- sklon k protispolečenskému chování (opakovaná trestná činnost), neprožívají pocit viny, neschopnost empatie, ...

Emočně nestabilní porucha osobnosti:

- povaha cholerická se silnými, málo zvladatelnými afekty a sklonem ke zkratkovému jednání agresivního rázu.

Specifické poruchy osobnosti 2

- **Histriónská porucha osobnosti** (infantilní, hysterická):
 - sklon k teatrálnosti a dramatizování, labilní a povrchní emotivita, infantilní projevy a touha být středem pozornosti
 - zahrnuje i příznaky poruchy dříve označované jako hysterická psychopatie - pocit trvalého napětí a neuspokojení vedoucí k vyvolání scén s prudkými afekty, sklony k vyčítání, obviňování druhých osob a manipulování s nimi, neztišitelný pláč, záliba v tajemných náznacích, pomstychtivost, sklon k bájevé lhavosti, účelové reakce
 - narušení partnerských vztahů, zneužívání psychoaktivních látek, časté střídání partnerů
 - někdy schopnost sebeobětování, neodolatelný šarm
 - k histriónské osobnosti má blízko osobnost narcistická - nedostatek empatie, vyžadování pozornosti, závistivost, vysoké sebevědomí, ...

Specifické poruchy osobnosti 3

- **Anankastická porucha osobnosti:**
 - vtíravé pochybování o vlastních schopnostech, nerozhodnost, vnitřní nejistota
 - kompenzace → sklon k perfekcionismu.
- **Anxiózní (vyhýbavá) porucha osobnosti:**
 - trvalý nedostatek sebedůvěry spojený s nepříjemnými pocity úzkostného napětí a obav.
- **Závislá porucha osobnosti:**
 - touha být ve společnosti druhých lidí, byt' v subalterním postavení,
 - synonyma: astenická, pasivní, sebepoškozující osobnost.
- **Jiné specifické poruchy osobnosti:**
 - osobnost nestálá, nezdrženlivá,
 - osobnost pasivně agresivní.

Afektivní poruchy

- Klasifikační kritéria pro afektivní poruchy (MKN 10):
- **příčina** – primární (dříve endogenní), sekundární (dříve exogenní).
- **polarita** – bipolární, unipolární.
- **intenzita** – lehká, střední, těžká: psychotická, nepychotická.
- **délka trvání** – krátkodobé výkyvy nálad (*cyklotymie*),
- dlouhodobý pokles nálady (*dystymie*).

Afektivní poruchy podle MKN 10

- **F30 Manická epizoda.**
- **F31 Bipolární afektivní porucha.**
- **F32 Depresivní epizoda.**
- **F33 Periodická (rekurentní) depresivní porucha.**
- **F34 Trvalé poruchy nálady (afektivní poruchy).**
- **F38 Jiné poruchy nálady (afektivní poruchy).**
- **F39 Nespecifikovaná porucha nálady (afektivní porucha).**

F 30 *Manická epizoda*

- Základní příznak – porucha nálady – od nálady povznesené nebo podrážděné až po expanzivní.
- Abnormní nálada trvá min. 4 dny u hypománie a týden u mánie
- pro diagnózu musí být přítomny minimálně 3 další příznaky:
 - zvýšená aktivita nebo neklid, zvýšená hovornost, roztržitost, nesoustředivost až myšlenkový trysk, snížená potřeba spánku, zvýšená sexuální aktivita, utrácení, nezodpovědnost, nevhodné chování, vystupňované u mánie až do riskantního chování, zvýšená sociabilita nebo nadměrná familiárnost
- u mánie navíc velikášství a ztráta normálních sociálních zábran;
- u psychotické mánie – přítomny bludy (asi u poloviny manických epizod) nebo halucinace.

Primární prevence

- **Prevence** je předcházení závadám, poruchám a chorobám.
- **Primární prevence** zabraňuje vzniku závady, onemocnění či poruchy vyloučením škodlivých činitelů ještě ve stadiu bez závad, poruch a chorob, tedy ještě ve stádiu plného zdraví (např. otužováním).
- **Primordiální prevence** znamená nástup primární prevence ve vztahu k prostředí, životnímu stylu a takovému chování a prožívání, které pravděpodobně povede ke snížení rizika onemocnění nebo závad a poruch chování a osobnosti.

Sekundární prevence

- ***Sekundární tendence*** má zabránit rozvoji a postupu závady, poruchy nebo choroby, která již vznikla.
- Předpokládá ovšem správné rozpoznání, identifikaci, adekvátní diagnózu závady, poruchy či choroby v časném stadiu.

Terciární prevence

- Terciární prevence se zaměřuje na následky závady, poruchy či onemocnění, které se již rozvinuly.
- Má tyto následky napravit nebo alespoň zabránit jejich zhoršování.

Kvartérní prevence

- **Kvartérní** prevence znamená rozpoznání, diagnostiku a předcházení důsledkům progredujících a nevyléčitelných chorob a poruch, relativní optimalizaci zbytkových funkcí a kvality života.

Genetická prevence

- **Prekoncepční**. Výběr partnera a plánované rodičovství. Pozor na inbríding (křížení pokrevních příbuzných).
- **Prenatální**: volba pohlaví dítěte. (Např. u hemofilie).
- **Postnatální**: rodinný ochranný režim (např. u rodin s vysokým TK nebo alergií).

Psychoterapeutická náprava závad, poruch a chorob

- Racionální.
- Sugestivní.
- Abreaktivní.
- Tréniková.
- Kombinovaná.

- Etikoterapie.

Asertivní techniky

- **Základní asertivní techniky**
- jsou technikami, která nám umožní přiměřeně se chovat v různých situacích
- **Pokažená gramofonová deska** - technika, která nás klidným opakováním toho, co chceme učit vytrvalostí v prosazování svého požadavku, bez nutnosti připravených argumentů nebo pocitu zlosti. Umožňuje ignorovat manipulativní a argumentační pasti a trvat při tom na svém
- **Otevřené dveře** – technika, která nás učí akceptovat manipulativní kritiku tak, že klidně přiznáte svému kritikovi, že v tom, co říká, je i něco pravdy. Dovoluje vám to zůstat konečným soudcem sebe samého i toho, co děláte. Umožňuje vám přijímat kritiku klidně, bez úzkosti obrany a zároveň vašemu kritikovi neposkytuje žádné posílení.
- **Sebeotevření** – technika ulehčující sociální komunikaci a redukující manipulaci pomocí vyjádření kladných i záporných aspektů vaší osobnosti a chování. Umožňuje klidně vyjádřit i takové věci, které u vás dříve vytvářely pocity nevědomosti, úzkosti a viny.
- **Volné informace**- technika, která učí rozpoznávat v konverzaci i prvky, které jsou pro vašeho partnera zajímavé a důležité a současně nabízí to, že o sobe můžete poskytnout informace i vy. Snižuje plachost při zahajování rozhovoru a ulehčuje ho oběma stranám.

Asertivním techniky

- **Negativní aserce** - technika, která vás učí přijímat vaše chyby a omyly bez toho, aby jste se museli ospravedlňovat. Jednoznačně souhlasíte s kritikou vašich negativních kvalit, ať už je konstruktivní nebo agresivní. Umožňuje posouzení vlastního chování bez obrany, úzkosti, či popírání chyb. Zároveň redukuje zlost a agresivitu vašeho kritika.
- **Negativní dotazování** – technika, která vede k aktivní podpoře kritiky s cílem použít získané informace pokud jsou konstruktivní, nebo je vyčerpát, pokud jsou manipulativní. Kritik je přitom vedený k větší asertivitě a menší závislosti na manipulativních manýrách.
- **Selektivní ignorování** – technika, která také umožňuje vyrovnávat se s kritikou. Nereagujeme na kritiku manipulační, nevěcnou či příliš všeobecnou. Dáme najevo, že jsme řečené vyslechli, k podstatě věci se však nevyjadřujeme. Pokud kritik pokračuje konkrétně a nemanipuluje ihned navážeme věcnou komunikaci. Umožňuje vyhnout se zkratkovitým a alergickým reakcím. Kritizovaného to vede k větší asertivitě.
- **Přijatelný kompromis** – pokud není v sázce naše sebeúcta. Je vhodné v rámci sebezprosažení nabídnout pro obě strany přijatelný kompromis. Tam, kde je v sázce osobní sebehodnocení, kompromisy při asertivním chová

Edukace asertivity (individualismu)

- **Desatero asertivních práv**
-
- Máme právo sami posuzovat své chování a city a být za ně odpovědni.
- Máme právo nenabízet žádné omluvy a výmluvy ospravedlňující naše chování.
- Máme právo posoudit, zda a nakolik jsme zodpovědní za řešení problémů druhých lidí.
- Máme právo změnit svůj názor.
- Máme právo říci: "Já nevím."
- Máme právo být nezávislí na dobré vůli ostatních.
- Máme právo dělat chyby a být za ně zodpovědní.
- Máme právo dělat nelogická rozhodnutí.
- Máme právo říci: "Nerozumím."
- Máme právo říci: "Je mi to jedno."

Andrew Salter (1914-1996) praktický psycholog v NY, autor AT (asertivní trénink)

Pedagogicko-psychologická diagnostika učitele

- Vyučovací styl učitele, úroveň a stupeň pedagogického mistrovství.
- Odborné a pedagogické teoretické i praktické znalosti a schopnosti učitele (jeho vnitřní potenciál umožňující řešit pedagogické situace).
- Osobnost učitele.
- Schopnosti (IQ) a tvořivost.
- Charakter, temperament.
- Pozice učitele.
- Role učitele.
- Morální kodex učitele.

Pedagogické znalosti

- *Deklarativní.*
- *Procedurální.*
- *Konceptuální.*
- *Metakognitivní.*

Vyučovací styl učitele

- *Autokratický*
- *Demokratický*
- *Liberální*

- *Levohemisférový*
- *Pravohemisférový*

Klíčové kompetence učitele (Vašutová, 2001)

- *Předmětová*
- *Psychodidaktická*
- *Obecně pedagogická*
- *Diagnostická a intervenční*
- *Psychosociální a komunikativní*
- *Manažerská a normativní*
- *Profesní a osobnostní*

Klíčové kompetence učitele (Vlastimil Švec, 2005)

- ***Sociálně komunikativní.***
- ***Osobnostní.***
- ***Psychodidaktická.***

Nežádoucí psychosociální vlivy prostředí

- Parentogenie (negativní působení rodičů).
- Pedagogenie (negativní působení učitelů).
- Managerogenie (negativní působení řídicích pracovníků).
- Iatrogenie (negativní působení lékařů).
- Sororigenie (negativní působení zdravotních sester).
- Egogenie (negativní působení sebe na sebe sama).

Cíle správné výchovy a sebevýchovy

- 1. Adekvátní vnímání reality.
- 2. Akceptace sebe i druhých.
- 3. Spontánnost (expresivnost).
- 4. Zaměření na problémy.
- 5. Smysl pro humor.
- 6. Tvořivost.
- 7. Automonitorování, autoregulace.
- 8. Socializovanost.
- 9. Integrovanost.
- 10. Úsilí a maximální kultivovanost osobnosti.

Člověk současný a budoucí

- **Přítomnost:**
- Homo **sapiens** (člověk moudrý)
Homo **faber** (člověk vyrábějící)
- **Budoucnost:**
- Homo **creans**: člověk tvořivý